КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

ШИНАРДИ,
19
ДЕКАБРЬ,
1967 шу.
№ 150 (4475).
Мах 2 кап.

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛ
1923 ШЕРА ДЕНЗ

МИШТАЙ ШУН КЛУБЕ?

ХьатIакхаьчад Iа. Чулийрзад кхаш-кара балхаш. ДукхагIа а хIанз юьртарча къахьегамхой мукъа ха. ХIара сарраха, балха ди чакхдаьнначул тIехьагIа, уж вIашагIкхета, цар тепкам тIаувза моттиг клуб я. Нагахь санна клубо ший болх кхетамца вIаштIехьбоаккхе, цига массаза сакъердаме хул, нах дукхагIа чулест, цо тIаза кхоачашду къахьегамхой культурни хьашташ.

Эластанжи яхача гаьнарча лоаман юрта улл А. Актиев кулгаллеш йола клуб. Цхьабакъда, юртарча къахьегамхой культурни салоIам боккъонца вIаштIехьбоаккхаш йола моттиг хинна дIаэттай из. Дукха еза наха шоай клуб. Укхаза даим сакъердаме хул. Болх беш я художественни самодеятельноста кружокаш, каст-каста еш лекцеш, дика кинофильмаш гойт, тайп-тайпарча темаех йола сайренаш вIашагIъехк. Клуб дика кийчъяьй Iай болх бара.

Цу тайпара шоашта хьалхашка латта декхараш сийленца кхоачашдеш йола культпросветучрежденеш дукха я вай республике. Хайнахьа ремонт а яь, Iа тIакхача дукхха ха хьалха кийчйир еррига культпросветучрежденеш Наурски, Советски районашка, ишта кхы дукххача моттигашка.

Дика вIаштIехьбоаьккхаб болх Грозненски районерча Первомайски станица, Ачхой-Мартана районерча Беатарой-Юрта, Закан-Юрта клубашка, Шелковски района Каргалински, Дубовски, Сунженски района Ассиновски, Наурски районни культурни цIеношка.

Кхетамца вIашагIъехк цига тематически салоIамеи сайренаш, книжкаш дешарий конференцеш, сакъердаме викторинаш, каст-каста вIашагIкхет юртбоахаме хьалхалаттарашца, къаьстта дика лелабу атеистически болх.

Цхьадолча боахамий кулгалхоша, культпросветучреждене́й лоархIам дика кхета а беш, чIоагIа новкъостал ду клубашта ремонт яра, хIаьта шоай чотах керда клубаш хьал а ю. Цу хьакъехьа хьокхам эца мегаргба Шелковской района колхозийи совхозийи кулгалхошкара. Укх тIехьарча хана цига хьалъяьй дукха керда клубаш. Барагалинская яхача станице боккъонца йола культура Дворец хьалъю «Красный пахарь» яхача колхозо.

Цхьабакъда, республика дукххача моттигашка хIанз а лелага латт культпросветучрежденей болх. БIалла ла мегаргдоаца гIулакх за Iана кийчъянза клубаш хилар. Цу хьакъехьа дукха кхоачамбоацараш за Наьсарен, Шаьла, Урус-Мартана, Ножай-Юрта районашка.

Цхьан хана ножай-юртахоша кхайкарал даьлар, Iана хьалашка дика болх бергбоаш еррига культпросветучрежденеш кийчъергья вай, аьнна. Цхьабакъда, шоаш дIалоладаь дика гIулакх дицалийтад. Укх шера хIанз а тIехь цхьайолча юрташкара клубаш Iана кийчъянза а цига.

Республика цхьайолча культура учрежденешка болх беш бела нах шоай гIулакх довзаш а цунах дог лазаш а бац. Художественни самодеятельносте дакъа лоацаш кIезига ба нохчийн гIалгIайн мехкарий.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, юрта Советаш декхарийла я культпросветучреждений болх цIенхаштта тоабе. Эггара хьалха хIанз теркам тIабахийта беза Iана хьалашка лерттIа болх бе йиш хургйолаш хIара клуб кийчъяра. Боахамий кулгалхоша махулла дукхагIа новкъостал де деза клубаш тоаяра, кердаяраш хьалъяра.

ХIанз республика къахьегамхой чуйнна къахьегаш ба юбилейни шу толамашца чакхдаккхара. Цар шерра социалистически яхь йоаржаяьй пятилетка план ханал хьалха кхоачашъяра. Цунца дувзаденна доккхий декхараш хьалъашка латт культпросветучрежденешта. Цар хIанз къаьстта терко е еза цу дешай.

КIира пхе дийнахьа болх бера хьалашка довлар теркал а деш, кхетамца вIаштIехьбаккха беза шоай болх еррига культпросветучрежденешка. Шенхаштта тоабе беза культпросветучрежденешка шоай гIулакх довзаш а дезаш а йола кадраш хьожаяра болх. Культура Министерство, районни культура отделаш декхарийла я цу гIулакха денна терко е.

Iана замалахь дика торонаш я юрташка культура болх тоабе. Из бехктокхаме декхар кхоачашдеча юкъеоза беза юртбоахама специалисташ, юрташкара хьехархой, еррига интеллигенци. Культура учреждениешка хьалхалаттараш хила беза комсомольцаш.

ХIара клубе болх беш хилийта еза художественни самодеятельноста коллективаш. Махулла дукхагIа цига юкъеоза беза нохчийн гIалгIайн мехкарий.

Кхетамца вIаштIехьъяха еза тематически салоIамеи сайренаш, дешарий конференцеш, диспуташ. Къаьстта теркам тIабахийта беза юбилейни памятни байракхаш яьхарий опыт дIайоаржаяра. Кхетамца лелабе беза атеистически болх.

Культпросветучрежденеш декхарийла я керда традицеш шерра вахара юкъеккхаьа.

ЛоархIаме гIулакх за художественни самодеятельноста коллективай репертуар хIанзарча декхарашка хьежжа вIаштIехьъяккхар.

Культпросветучрежденей болх тоабара даим йоакхо е декхарийла я парте райкомаш. ЧIоагIа пайдане хургда культура учрежденей балха хьакъехьара дешаш каст-каста райкома бюро дувца уттадойя.

Шеко яц республика культпросветучрежденеша шоашта хIана хьалхашка латта декхараш сийленца кхоачашдергхиларах.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕРЧА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КХЕРАМЗЛЕН КОМИТЕТА БОЛХЛОШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Даккха хIама доацаш дика гIулакх дарахи пачхахьалкхен кхерамзлен органий 50 шу дизарца дувзаденнеи Нохч-ГIалгIай Автономии Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойта Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча пачхахьалкхен кхерамзлен Комитета болхлошта:

Абрасимовский Григорий Васильевича;
Белов Борис Николаевича;
Борознов Леонид Григорьевича;
Буракова Елена Андреевнайна;
Гандалоев Илеза Баматгиреяа;
Григорян Джоник Вараздатовича;
Камынин Николай Яковлевича;
Сергеев Николай Ивановича;
Смирнов Николая Ивановича.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

Гор. Грозный, 1967 шера 15 декабрь.

Н. А. СЫЩИКОВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Партийни советски органашка даккха хIама доацаш дукхха шерашка дика болх барах а ваьча дийнахьа денз 50 шу дизарца дувзаденна а Нохч-ГIалгIай Автономии Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Сыщиков Николай Алексеевича — КПСС Нохч-ГIалгIай обкомерча партийни комиссе председатела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместитель
М. МАМАЕВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный, 1967 шера 15 декабрь.

ЛЕНИНГРАД. Советски Iаьдала 50 шу дизара кийчо еча деношка производства технологи эргаьккха товара тIаерзаь предложенеш кIезига еннаш «Гесметр» яхача завода рационализатораша. Цар лицевой счеташ тIа дIаяздаьд кходаь 114 эзар сом.

Цунах 15 эзар сом гергга — хьалхалаттача рационализатора инженера Ванаг Валере счета тIа. Цо дукха хIама даьд аналитически таразий оатхалаш кийчъяра технолги тоаяра.

Къонача коммуниста В. Ванага дош деннад ший кердача балхашца кхы а 10 эзар сом кхоле, аьнна.

СУРТА ТIА: инженер - рационализатор Ванаг Валерий.

М. Блохина сурт.
ТАСС фотохроника.

РУМЫНЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ПАРТИЙНО-ПРАВИТЕЛЬСТВЕННИ ДЕЛЕГАЦИ СССР-е ХИЛАРАХ

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетои СССР правительстваи йийха ена официальни хоттагIала визитаца 1967 шера 14-ча декабре денз 15-ча декабре кхаччалца — Москве хилар Румынски коммунистически парте Центральни Комитета Генеральни секретарь, СРР Паччахьалкхен Совета Председатель нов. Николае Чаушеску кертелатта Румыне Социалистически Республика партийно - правительственни делегаци.

Дагардар гуччахьа дувцаш, хоттагIала хьалашка чакхъяьнна переговораш хилар Советски Союза Коммунистически партеи правительстваи кулгалхошта а Румыне Социалистически Республика партийно - правительственни делегацена а юкъе. Шерра дIа-юха дагабьлар советско - румынски гIулакхаш дIахо дегIакхувлара дешаех, хIанзарча дунен халкъашта юкъерча хьала а дунен коммунистически болхлойи болама а актуальни проблемаех шоашта хетачоа.

СРР партийно - правительственни делегаци Москве хиларах лаьца оттаьча коммюнике тIа йоах. оагIонаша шоайла дIа-юха йийцар шоай мехкаша социализми коммунизми хьалъяра леламах, СССР-ей СРР-ей халкъа боахам, Iилма, культура дегIаккхувлара, къахьегамхой материальни хьалторо лакхъяра даькъе чакхйоахача лоархIамерча мероприятех йола информаци.

Делегацеша дийцар цхьана леладу экономически гIулакхаш, производственнии Iилма-технически кооперировани дегIакхувлара а шеръяра а дешаш, уж дагаяьлар хьалхагIа яь хиннa соглашенеш кхоачашъяра леламах шоашта хетачоа.

Арахьарча политика дешаш дувцача хана, белгалдоаккх дIахо коммюнике тIа; шинна а делегаце бакъдир, хIанзара дунен халкъашта юкъера хьал империалистически реакценей агрессеней духьалдаьнна машар лоаттабараи чIоагIбараи тIехьалатта, халкъий паргIатоннеи уж кхычарех тийша ца хилийтараи тIехьалатта низаш дIахо дукхагIа хулаш хиларца хIанзара дунен халкъашта юкъера хьал белгалдоалаш хилар. ОагIонаша белгалдаьккхар, хIанзарча дунен халкъашта юкъерча хьалашка социализми коммунизми хьалъяра а дунен тIа социализма позицеш чIоагIъяра а декхараш толаме кхоачашдергдолча хьаьдача хьалех цаI дунен керда тIема кхерам дIабаккхар духьа, Вьетнамера США агресси дIахо лоаттаеш хилара эггара хьалха тешал а деш, герза низах духхьал пайда эцарах кхоачамбеш йоацача империализмо леладеча агрессивни гIулакхашта духьала лоаттабу къовсам хилар.

Советски Союзои Румыне Социалистически Республикои эггара чIоагIагIча тайпара бехке ю Вьетнамера США гIаьрахой агресси, дIакхайкадир, нийсхон турпалера къовсам лоаттабеча вьетнамски халкъа шоаш дIахо а массе оагIорахьара новкъостал дергхилар.

ОагIонаша чIоагIа уйла тIаяхийтар машари европейски кхерамзлен чIоагIъяра дешашта, белгалдаьккхар, Варшавски договора юкъе дакъа лоацача мехкий Политически консультативни комитета Варшавскии Бухарестски совещанешка оттабаь европейски кхерамале Iалашъяра дешашкара никъ нийса хилар Европе событеш дегIаахаро дизза бакъделга.

Шинна а оагIоно белгалдаьккхар Варшавски договора организаци — империалистически агрессе маькъа тIара тешаме духьале. Европе машар Iалашбеча хоадамбоаллаш бола низа дIахо чIоагIбелга лоархIаме гIулакх хилар.

Советски Союза Коммунистически партеи Румынски Коммунистически партеи кулгалхой дагабьлар КПСС-ай РКП-енеи юкъера бувзамаши цхьана леладу гIулакхаши дIахо дегIакхувлара дешаех а дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама актуальни проблемаех-а шоашта хетачоа.

КПСС-ей РКП-еси шоай хьалхара даькъера декхар лоархI социалистически содружества мехкаш, дунен коммунистически болхлойи болам сийлахь - боккхача марксистеко - ленински хьехама, пролетарски интернационализма принципий, вежарашха йолча партеша цхьана оттадьча документий ларда тIа кхотабеннеи цхьоагIо йолаши хулга чIоагIдара массе оагIорахьара новкъостал делгах.

* * *

15-ча декабре Румыне Социалистически Республика партийно-правительственни делегаци ший мехка дIацIаяхай.

(ТАСС).

ПХЕ ШЕРА ПЛАН— ХАНАЛ ХЬАЛХА!

ЮРТА БОАХАМА КЪАХЬЕГАМХОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

ПРОДУКЦИ ДУКХАГIА— ДIАДОДАР КIЕЗИГАГIА

ЧакхдIаьннад Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара сийрда цIей. Дог дика хинна накъабахар цунна советски нах. Иштта дог дика хул сага, Iай болх а баь ше дьючох до бIарг техачеи ший къахьегамах хьахинначун раьза хинна мах бечеи хана.

Октябра юбилей хьатIакхоачаш Ножай-Юрта районо тIехкхоачашйир пачхахьалкхенга ялат, шекара свекла, дулх, шура йоккхара шера планаш. ТIехкхоачашъяьй фуаш, тха доккхара план.

Дика толамаш даьхад А. Шерипова, Орджоникидзе, Ленина цIерагIча, кхыча боахамий къахьегамхоша. Къахьегама толамашца легаш гIоздаькхад производства новатораша. Магомадов Мухьади керте латтача хьажкIаш леладеча звенос хIара гектара тIара 35 центнер хьажкIаш яьхай. Гагарина цIерагIча колхоза скотника Албасханов Дутус деннеи бийсаннеи юкъера лаьрхIача хIара бежана 700 грамм дулх тIаеттаялийтай планах йоагIар 400 грамм мара йоацача.

Ахчан доходаш алсамъяхар духьа района боахамаша дукхагIча лаьттанка дIадийннад тхьамкеи новрий борци. Хьалхалаттача дукккачар лакха хьувкъам кхебаьб Гагарина цIерагIча колхозерча тхьамка леладеча Абдулхалакова Хадижата хIара гектара тIара 22 центнер тхьамка екъа лордаш гульяьй планах 10 центнер мара гулъе ца езача, хIаьта «Заветы Ильича» яхача колхозерча тхьамка леладеча Насурханова Аламата хIара гектара тIара 25 центнер тхьамка екъа лордаш гулъяьй планах гулъе езаш хиннача 11 центнера меттел.

Юртбоахама производство дIахо дегIаккхувлара долаш долча района кхоачамехи горонехи биззагIа пайда эцара йоакхо а еш, тха района къахьегамхоша, мехка хьалхалаттача коллективай, КПСС XXIII-ча съезда цIерагIча Грозненски крекинг-завода коллектива, Сунженски района колхозхойи совхозий болхлойи хьоккамагIа деррига боахамашка отта а яь шерра йийцад лаьттанцарей хьайбашкарей йола продукташ яхарей пачхахьалкхенга йоккарей пхе шера планаш ханал хьалха кхоачашъергйола мероприятеш.

Ножай-Юрта колхозни производства къахьегамхоша шоашта хьалхашка декхар оттадаьд 1968 шера 8000 тонн ялат даккха. Даьхен амбарашка, планах лаьрхIача 150 тонна меттел, 405 тонн ялат чутасса. ХIара гектара тIара 16 центнерал кIезигагIа доацаш ялат гулде. Тхьамка дIадува кхаш планах 395 гектар мара хила ца дезача 500 гектарага дIаккхоачаде, деррига доаккхаргдола а пачхахьалкхенга дохкаргдола а тхьамка 500 тоннага дIакхоачаделга Iалашде, хIара гектара тIара 300 сноп оаметрал кIезигагIа боацаш новрий борц баккха. 40 гектара тIа сомий керда бешамаш дIайоаIаргья оаха.

Парижский боахам 1968 шера 10-гIа февраль хьатIакхачалехьа кийчберба. Тlехкхоачашъергья лаьтта доаха генараш, баьцадаараш, коартолаш, лаьттанцара йоаллача продуктай кхы тайпаш кхедарен пачхахьалкхенга дохкарен планаш. БIаьстан юхье ювча культурай фу 1968 шера 1-гIа январь хьатIакхачалехьа кийчдаь а тракторашта культураш дIаювча машинаштен 1968 шера 1-гIа март хьатIакхачалехьа ремонт яь а йоахаргья.

Кхы кIезигагIча бехктокхаме доаца декхараш хьалхашка оттаду шоашта хьайбаш леладераша. 1968 шера цар къовсам лоаттабергба еррига йоаккхаш йола шура 400 тоннага, дулх 430 тоннага дIакхоачадар духьа. Декхар тIайийцад планал совгIа пачхахьалкхенга 30 тонн дулхеи 30 тонн шурийн йохка. ХIара 100 Iаттаи шинарийнеи тIехьа 85 Iасилг хьалкхеде а хIара 100 жийна тIехьа 90 Iаьхар хьалкхебе а. Доаханна хIара деннеи бийсаннеи юкъера лаьрхIача тIаккхеташ дола дулх 500—600 граммага дIакхоачаде.

Пхе шера даккха лаьрхIад 41 эзар тонн ялат, 1,2 эзар тонн генараш, 4,9 эзар тонн шекара свекла, 2,6 эзар тонн тхьамка. А. Шерипова, Орджоникидзе, Гагарина цIерагIйола колхозаш санна долча боахамашка ялат даккхара пхе шера заданеш 4 шера кхоачашъергья.

Пхе шера пачхахьалкхенга 750 тонн ялата культураш йоххара оттаяь план района боахамаша 1967 шерре а кхоачашъяьй. Пятилетка чакхъялалехьа планал совгIа йоххаргья 2627 тонн.

Дулх даккхара пхе шера план 144 тонн тIехкхоачаш а яь, 2224 тонн доаккхаргда дулх, шура 304 тонн дукхагIа а яьккха 3040 тонн хургья.

Пхе шера планал совгIа пачхахьалкхенга дIа а лургья, йоххарг а я 332 тонн дулх, 254 тонн шура. Дулхи шуреи йоххара пхе шера план 1970 шера 1-гIа ноябрь хьатIакхачалехьа кхоачашъергья колхозаша.

ТIаэцаш дола декхараш кхоачашдара даха дог дац, нагахьа санна лаьтта леладарей хьайбаш леладарей культура дIахо ай ца йоия. 1968 шера чуэцаргйола гурахьа юв ялатий культураш 2874 гектара тIа дIайийнай керттерча даькъе дикагIа йолча ханашка лаьтта хьаьндеш йола культураш кIал дIайийна хиннача лаьтташка. БIаьстан юхье юв еррига культураш керттерча даькъе дIаювргья зяьб аьхача лаьтташка. ДIаювча стандарта 1-чеи 2-чеи классех дола фу тоссаш дIаювргья уж культураш. Укх шера 20 декабрал тIехьа ца доалийташ кийчдаь доаккхаргда фу.

1968 шера оаха вIаштIехьдоаккхаргда ах пара хьисапе кийчдаь лаьтта, кIоаргга аьха шаьрья зяьб, юхкаш хоарцаяр, предплужникаш йоахкача нохарашцеи лаьтта оахача комбинированни агрегатацеи лаьтта ахар юкъедоаладелга.

Еррига а товарни а хьайбай продукташ дукхагIа йоахилта вIаштIехьдоаккхаргда хьайбаш дебадарен цар продуктивность лакхъяреи чотах. Пятилетка чакхйоалаш хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача йоаккха шура 1100 килограммага дIакхоачаергья оаха.

Доакъараш—хьайбай продуктивность лакхъяра даькъе керттера фактор. БIаьччача шера доаханна биза кхоачамхилйал доакъараш Iалашдара доакъарий чIоагIа база вIашагIйолларгья оаха хIара колхозе.

Доахана фу тоадара шинараш хьахоржаргда, кхеде чуоттадергда уж. хIара колхоза МТФ племенной группаш вIашагIйоххаргья, 1968 шера ши ферма шин сменах болх бе йолайолийтаргья, фермашта механизаци ергья А. Шерипова, Калинина цIерагIча, «Заветы Ильича» яхача колхозашка. Валовии товарнии продукци дукхагIа яккхарца цхьана вIаштIехьдоаккхаргда оаха из яккхарга дIабода мах 2 процент лохбелга, къахьегама овсарле пхе шера 40—45 процент лакхъергья. 1970 шерале рентабельни ергья оаха еррига колхозаш.

1968 шерагара 1970 шерага кхаччалца йолча хана колхозаша хьалъергья 1320 моттиг йола 11 клуб, 2000 квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош, баха нах хила Iалашбара гIулакх тоадергда, дукха кхыдола гIулакхаш чакхдоахаргда колхозхой культурно-бытовой хьалаш тоадара.

Ножай-Юрта района юрта боахама къахьегамхоша сийленца кхоачашдергда тIаийца декхараш, шоашкара доггIаш дола дакъа лоацаргда дерригача халкъа юкъарча коммунизм хьалъяра гIулакха юкъе.

Социалистически декхараш дийца а дийца тIаийцад района колхозий къахьегамхой юкъарча собранешка.

НОЖАЙ-ЮРТА РАЙОН

ГIадъюгаргья оаха Даьхе!

Сийлахь-боккхача Октябра 50-гIа шу дизара баха ма боагIа накъабахара къовсам а лоаттабеш, колхозхоша, совхозий болхлоша 1967 шера Iалашдир юртбоахама продукци яккхара а пачхахьалкхенга йоххара а планаш тIехкхоачашъелга. Пачхахьалкхенга екхай ялатий 13342 тонн план 10000 тонн йолаш, шекара свекла 10271 тонн план 4000 тонн йолаш. Ханал хьалха кхоачашъяьй шура, фуаш, тха кийчдара планаш.

Юбилейни шера дика хIамаш карагIдаьннад пачхахьалкхенга ялатий культураш йоххара план 141 процент, шекара свекла — 300 процент, дулх 121 процент, шура — 101 процент, тха 116 процент кхоачашъяьча «Кавказ» яхача колхоза. Советски Iаьдала 50-гIа шу дизара яха майоагIа накъаяхара йолча яхьа итогех колхоза кхоачаьй КПСС горкомеи горисполкомеи карара кара тела ЦIе байракх, республика юрта боахама министерстваи юрта боахама а заготовкай а болхлой профсоюза обкома шиь юбилейни вымпел.

Юбилейни шера лакха хьоккамаш даьхад производства хьалха латтарашеи новаторашеи: «Кавказ» яхача колхозерча Бахмадов Мале чабански бригада хIара 100 жийна тIехьара 142 Iаьхар къоастабаьб, хIара устагIанна тIера зачота лоархIа 8,2 килограмм тха даьккхад. Доярка Бетербаева Iайне шера план 1872 килограмм йолаш 11 бетта 2500 килограмм шура яьккхай хIара кхоабача Iаттагара. Глушанкова Тамара Николаевнас шера план 1820 килограмм йолаш 2309 килограмм яьккхай, Флудкова Варвара Ивановнас шера план 1820 килограмм йолаш 2267 килограмм яьккхай. «Ингушский» совхоза доярка Кортоева Ане шера план 1550 килограмм йолаш 1800 килограмм шура яьккхай хIара кхоабача Iаттагара. Кортоева Надифис шера план 1550 килограмм йолаш 1795 килограмм яьккхай.

«Алханчуртский» совхоза бокхагIча гуртоправаша Баймурзаев Муснеи Тариноев Хьавде Хьусенеи хIара деннеи бийсаннеи 620 грамм дозал тIаккхетийтад къонача доахах хIаранена.

«Кавказ» яхача колхоза механизированни звенон звеньевойс Бахчинов Владимир Демьяновича 100 гектарах хIаране тIара фуальяьхача екъача хьажкIий 58 центнер яьккхай, Харин Александр Васильевича 100 гектарах хIаране тIара фуальяьхача екъача хьажкIий 52 центнер яьккхай. Комбайнера Головошов Михаил Васильевича СК-4 яхача комбайнаца 486 гектар чуийцай, аьрга 10180 центнер ялат даьккхад. Механизированни звенон звеньевойс Евсеев Алексей Ивановича хIара гектара тIара шекара свекла 445 центнери доакъара свекла 800 центнери яьккхай.

Сунженски района юрта боахама къахьегамхошкара хьоккам а эцаш, колхозхоша, совхозий болхлоша, шоай торонаши резерваши дIа а лаьрхIа, еррига бригадашка, фермашка къоаста а даь, шерра дийцад лаьттанцарей хьайбайн продукташ яхара а пачхахьалкхенга йоххара а пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяра де деза гIулакхаш. Цар тIаийцад:

1968 шера деррига доаккха ялат 37000 тоннага дIакхоачаделга, пачхахьалкхенга планал совгIа ялатий 3000 тонн йоххилга, хIара гектара тIара 19,7 центнер хьувкъам чуэцилга, хIаьта хий дехкача лаьтташкара — 35 центнер. Пачхахьалкхенга баьцадаараши даьтта доаккха культураши йоххара план 110 процент кхоачашъелга.

Хьайбаш леладераша тIаийцад 1968 шера: еррига а йоаккхаш йола шура 3260 тоннага дIакхоачаелга, дулх 834 тоннага кхоачаделга, планал совгIа пачхахьалкхенга шурий 50 тонни дулха 95 тонни йохкилга. ХIара даххача хьайба сих 95 Iасилг, 100 Iаьхар, 1600 хурск кхеелга Iалашдергда оаха.

Ялат 5 шера чухьа план 153496 тонн йолаш 176164 тонн, гидуаргаш планах 17500 тонн йолаш 18500 тонн, баьцадаараш планах 4550 тонн йолаш 5875 тонн йоаккхилга белгалдаьд. ПятилеткагIа планал совгIа ялатий 22668 тонн, дулха 239 тонн, шурий 428 тонн йоаккхилга белгалдаьд. Пачхахьалкхенга хьайбай продукташ йоххара пхе шера план кхоачашъергья 1970 шера 7 ноябрь тIаккхоачаш.

Долла а хIама дергда оаха деррига а хьайбаш биззача махьерча доакъарашцеи дикача помещенешцеи Iалашдара. Пятилетка чакхъялалехьа хьалъергья Iаьсий ду отделенеш а тIехьа 400 моттиг йола 2 коровники 400 моттиг йола телятничкаши, уж йизза механизаци яь а хургйолаш.

Йоаккхаш йола шура пятилетка чакхйоалаш кхоабача цхьан IаттагIара 2100 килограмм йоахаргья оаха, ца дIакхоачаергья, хьайбай продукташ Iадодар планал 4 процент лохдергда оаха. Пхе шера чухьа 50 эзар тонн йохха езаш белгалъяь ялатий культураш йоххара пачхахьалкхен план ханал хьалха кхоачашъергья, пятилетка чакхъялалехьа планал совгIа йоххаргья ялатий 6750 тонн, дулха 239 тонн, шурий 428 тонн.

«Кавказ» яхача колхозо пачхахьалкхенга ялат доххара пхе шера план диъ шера кхоачашъергья, планал совгIа ялатий 4350 тонн йоххаргья.

ТIаийца социалистически декхараш кхоачашдулургдац лаьтта леладарей хьайбаш леладарей культура дIахо дакх ца йича, 1968 шера хьувкъам баккхара гурахьа юв культураш оттаяьча ханашка, царел хьалха йийна хинна культураш дикагIъяраш хиннача 14317 гектара тIа дIайийнай. ДIадийнача гурахьа дувча кIинна 100 тонн суперфосфат техай. Еррига бIаьстий юв культураш гурахьа аьха аллийтача лаьтта дIаювргья, дIадера стандарта 1—2 класссагIа дола фу а дувш. БIаьстий ювча культурай фу кийчдаь доаккхаргда оаха 1 январал тIехьа ца доалийташ.

Удобренеш шерра юкъекхахьарца цхьан ханна шердергда оаха шоаш къаьстта а фийг болча баьцовгIашка вIашагIъяяь а ялатабобовой культураш дIаювлга.

1968 шера Iалашдергда оаха лаьтта ахнара тайпара кийчдар, шаьр а деш Iан тIехьа аллийта гурахьа лаьтта ахар, хьекхача ялатий овлай бовхамаш дохадар, предплужникаш йолча нохарашцеи оахамаш деча комбинированни агрегаташцеи оахамаш дар шерра юкъеххухьилга.

Еррига дIайийна пропашной а цхьоагIа юв а культураш звеношка лелае дIалу оаха. Къахьегама овсарле пхе шера чухьа 40 процентал кIезигагIа йоацаш лакхъергья оаха. Тракторашта, лаьтташ кийчдеча а культураш дIаювча а машинашта ремонт елта 1968 шера 1 март тIаккхоачаш йистедоаккхаргда оаха.

МалгIабика района юрта боахама къахьегамхой юрта боахама производство дегIакхувлара керда хIамаш карагIдувларца Даьхе гIадйиганза ца Iе, пхе шера план ханал хьалха кхоачашъянза, деррига халкъа гIулакхах — вай мехка коммунизм хьалъяра лаца маьоагIа дакъа лацанза ца Iе лаьрхIа ба.

Социалистически декхараш тIаийцад колхозхой, совхозий болхлойи гIулакхерча наьхен юкъарча собранешка а района юрта боахама хьалхалаттарий совешане а.

МАЛГIАБИКА РАЙОН

РАЙОННИ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕШКАРА

БИЗЗА ПАЙДА ЭЦА

Керттерча дакъе из лостам бо шуш чакхъялар укх деношка Суньженски района XXVIII партийни конференций. Партийни организаце балха итогаш, боахамий экономика яхь а чIоагIагIа айяра накъаш, пайда эцаша йола торонаш гучаяр дар докладчика В. В. Варлашкина доклад юкъаш къамелаш дагарашеш кертгера теркам тIабахийта доп.

Района партийни организаце берриг болх, — аьлар В. В. Варлашкина, — КПСС XXIII съезда решеней вахаре чакхъяхара. Ихе шера план кхоачашъяра, Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара йоагIача бесса кийчо яра тIаберзабь киннаб. Белгалдаккха доагIа уж дехкарш района кхъахегамхой а арахецар хьабоагаш хилар. Цхьайтта бетта план 104 процент кхоачашъяьй промышленни предприятешa. ДIадахача шера цу ханага дилляча 14 процент дукхагIа архийцай продукци. Социалистически яхье толамаш доах мехкаьттахошеш мехкдаьттакимкишаш. Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дуза деношкаттIакхачале планал совгIа 12 эзар тонн мехкаьттел 10 эзар кубометр гIазн яьккхар промыслорикаша, хIахта бурувдеттарашa планал совгIа 2882 метр бурув техар. Из боккха толам ба.

Района партийни организаце берригал балх лакъяр бар. ...

Бокхха болх чакхбаьккхаб «Сунжанефть» НПУ партийни организаце укх шера мехкдаьттахой планированеш экономически стимулированеш кердача система тIа баха кийчбеш. Реформа чулоацами цун доарахьми кIоаргга дIабовзийташ мехкдаьттахошта юкъе кхетама болх чакхбаьккхаб партийни бюрос, контора кердача система тIа яла кийчъярия дешаш лийцад.

Кердача системах болх бе болабаларах боккха пайда баьннаб мехкдаьттахошта. 10 процент лакъяннай кхъахегама овсарле, 4,1 процент алами тIакхийтад, 16,5 процент хиннай производства рентабельность лийрхIар 14,49 процент мара ца хиннача.

Шерра эхь йоаржаьй «Сунжанефть» НПУ партийни организаце мехкдаьттахошта юкъе. КПСС XXIII-ча съезда цIерагIча Грозненска крекинг-завода болхлой инициатива хьаьл а лоацаш ихе шера план ханал хьалха 1970 шера 7 ноябре кхоачашe, планал совгIа 3144 эзар сома маьха продукци яла, 5,1 миллион сома экономически эффект боала рационализаторашi изобретенеш дIа юхьекхьа 500 тонн металл кхоле лаьрхIад мехкдаьттахошa. Цхьабакъда, производства гIулакхаш дика деле а наха юкъера кхетама болх тесса битаб контора партбюрос. Цу дукха кхъахегама дисциплина телхаеш мотташ нийслу, промыслашкей, буровойкей, производствен касткаста дварeш хул, массанахьа а лертIа вIашIтIехьдахьадаш болхлой культурно-бытовой хьалаш.

Дикача кхъахегама толамашца йистедаьккхад пятилетка хьалхара шу района къоначa предприяте «Газобензиновый» завода коллективо. 107 процент кхоачашъяьй заводо продукци араехара план, юбилейни декхарашт 28 ди ханал хьалха кхоачашдир. Уж толамаш кхы а дикагIа хила мегар района партийни организаце завода болхлой хьашташ кхоачашдарa бакъонна йоахо ен хилча. Йоккха новкъарле ю завода балхлой дIабахаш тIаба йола кхъахегамa боккхагIа ду...

Района дикагIйолча предприятех а Ассиновски консервни завод. Боккха болх чакхбаьккхаб укхаза партийни организацес НОТ балха юкъейукъаш. Цу къахеда а экономически анализа бюро, коммунистически къахьегама тIехьара ахь йоарждьнд. Къахьакъта берригa теркам производствени гIулакхашта тIабахийтаб завода партийни комсомольски организацешa, политически кхетамa болх эцала латт.

Паччахьалкхел планаш кхоачашъа ен предприятеш я а районе. Уж дукха хила мегар нагахьа санна район партийни организацешеи организационно-партийни массово-политически балха лертIа кулгалла хиннадаьре. ШоллагIа шу да Лесхоэмхозо плани кхоачаш ца ю, тIехьашта хьабоагIа наьха бытовии культурни хьашташ кхоачашду Гемстройучасток, межколхозни гIишлошъю управлени, кирпишк ю завод. ЦхьабакъдА, доклада тIа а прецешка кхамаьл дарaша а бокъонца къоаставдар предприятех тIехьайисара бахьанаш.

Района партийни, советски, профсоюзни организацешта хьалхашка латта декхараш — белгалдаьккха докладчика, уж да промышлени предприятей кхъахегамаш ихе шера план кхоачашъяра оарцагIбахар, В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийлена кийчо яр, производстве шерра механизацеш автоматизацеш пайда а эцаш балха оценъе, продукце дикал лакхъяр.

Бокхха теркам тIабахийтар конференце партийни организацешкa дешаш, юртбоахаме кагандIаьннараш, цигара кхоачамбоахара, белгалъяккхар пайда эцаша йола торонаш.

Белгалдаккха доагIа, района юртбоахаме кхъахегамой ... Лакха ялата кхьаьнах кхеёе, хьабаш лаьрхIа, дьнтах, дьгIенех говза пайда ийбе IомабеннаБ уж. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 25 центнер гурахь дийна яа чуийцад районе. Из бахьан долаш 30 эзар тонн ялат дехкар пачхалкхе, планал совгIа 10 эзар тонн совгIа хул ия. Ишттa сийлен кхоачашдир цар юбилейни шера сийна тIайша хиина декхараш. Юбилейни декхараш кхоачаидиича къахьтта белгалъяьхар «Победа», КПСС XIX съездан Лениней цIерагIа, «Восход» яхача ишта кьха колхозий коллективаш.

Юбилейни шера декхараш сийлена кхоачашдир хьийбай леладераша а. Паччахьалкхенга хьийбай продуктам йохкара шера план Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузача деношка кхоачашдир. Из толам атта баьккхабац. Партийни организацешi цахадаш къахьегамхоштa юкъе политически организаторски болх чакхбаккхарах каргIiдьлар из.

Юбилейни яхье дика хьокхамаш дахарах XIX партсъезда цIерагIча колхоза коллектива КПСС ЦК СССР Министрий Советей Лакхехьарча Совета Президиумa ВЦСПС масса хьаладеригIнаш памятни байракх еннай, хIахта «Победа» яхача колхоза коллектива РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумей Министрий Советей закм леладерiIнa байракх еннай. Ишттa совгIат деннад «Ассиновский» совхоза коллектива а. Ихе шерa плаи 1970 шера 7-ча ноябре кхоачашъе яьнна декхараш тIаийцад района юртбоахаме къахьегамхошa. Хьалта «Победа» яхача колхоза коллективо 1969 шера 7 ноябре кхоачашде яйна ер декхараш.

БелгалдаккхA доагIа, дакьа толамаш дика дале а юртбоахаманкa хIаиз а хий дехача лаьттах бизза пайда эцаш ца хилар. Къаьста дукха кхоачамбоацараш да хьийбаш лелдеча.

КПСС XXIII съезда решенеш кхоачашъяра, В. И. Ленин ваь 100 шу дизара йоагIача бесса кийчо яь на къадахара мероприятеш белгалъяхар районни конференце тIаийцача сощам тIа.

Конференце балха дакъа доацаш хилар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь М. А. Дорохов.

КПСС райкома организационни Пленум хилар. Хьалхарча секретаралла В. В. Варлашкин, секретаралла В. О. Гайсанови, М. М. Чесноковаш хержар.

С. ШАДИЕВ.

«Рутченковуголь» яхача треста Абакумова цIерагIча шахта горнякаша—КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, ВЦСПС памятни байракх леларадаша — Донбассе эзтара хьалхарчарда деррнгача техника-экономически хьокхамашта шера плач кхоачашъяьй. Горнякий счета тIа я пятилетка кхоалагIча шера чотах баьккхача кхосующа кIора 140 эзар совгIа тонн.

Сурта тIа: Сийлахь боккхача Октябра 50 шу дизара цIерагIча № 9 йолча коммунистически къахьегама участка хьалхалатта горняккаш. Хьалхашкахьарча плане (аьрдехьара аьттехьа) горновой мастер Жихарев Андрей, кIор бохача комбайна машинист Ласыкин Анатолий, звеньевой Осипенко Иван. Шу хьадоладелча деза плана совгIа 27.500 тонн кIор баьккхаб участка коллективо.

С. Гендельманен В. Соболевен сурт.

ТАСС фотохроника.

ДЕННА ЛАКХЛУ ПРОДУКТИВНОСТЬ

Къаьста хьинар айденна къахьегаш я тха ферма коллектив юбилейни шера. Октябра ах бIаь шу дизара сийна тIаийна социалистически декхараш сийлена кхоачашдир. Пачхьалкхенга хьийбай продуктащ йохкара шера план 15-ча ноябре кхоачашъяьй, хIахта бIаьна тIадоагIача шера чотах болх беш да тхо. Пачхьалкхенга шера планах йохка езар 350 тонн шура йолча, хIаьнзаьца ехкар 420 тонн я. Уж толамаш ахха вIашIтIехьдахьнад тха хьийбаш кхабарн цара гIулакх дари зоотехнически бокъонаша маьккара дарах.

Дукха ха я оаха гхьай ферма хьийбаш чусовндаль. Дика кийчьяьннай помещенеш, кхоачамхилаж ТIашадьл деигIа пайтиие доадаи тIайнара доакъар. Из бахьн долаш тха вIашIтIехьдахьинад чусовцаьнча хьийбай продуктивность дикка лакхъе. Из къаьста хьахкох укх цифраша: нагахьа санна октябрь бетта ферма деррнгача доахангара яьккха шура 38 тонн мара хинниеце ноябрь бетта яьккхар 39 тонн хилар. Доаркаш дог кийча ба шоаш хьийбай продуктащ яхара темпащ кхы лохйоийтарг ца хиларах.

Хьалхе а оттаьй оаха хьийбаш кхабара рацион. Хьалта хIанз цу рационера цхьажа хохабача хьийбача царна эцаш йола питательни вещества кхоач. Ишттa, хIара беттача IатIа дийнахьа буси 25 килограмм силос, 5 килограмм йол, 40 килограмм жом, концентрированни доакъар лу. Доаркаша ханнаша тIахоькам лоаттабу доахана тела доакъар цар мичта дуг хьокам.

Дукха ба ферме тхьаллатта дIаярказ, телятнишаш, скотникаш. Района беррнгача хьийбаш леладераша боаз Б. Юсупова, Т. Ильясова. Ферме эгара хьалха, цхьалагIа ияьрь тIайкхоачаш, хьийбаш кхоачашдир цар толамаш тIачIоагIалзча доахах хIарадераче шура яьккхара шера план. Ишттa шера пламах шура IаттагIара яккха езар 1400 килограмм йолча, хIаьнзе 1570 килограмм шура яьккхай цар. Из а сай хур лу нарелтIехьа ца биса гIерташ. Аз а яьккхай сай хIара IаттагIара 1565 килограмм шура.

Хьалханка латта бехктохкандеараш кхоачашдара дика новкъостал ду тхона скотникаша С. Темирсултанова, М. Бажаева дукхаха хана деза болх дахаш бIаьхкaьннаш яйа, йоккха опыт йола болхлой ба уж.

ХIанз фермера доахан доахаш хабКагийча IабсаигIа гIулакх деш баIоккха опыт йола телятница И. Дакидаева, Х. Абдурахова. Цар гIулакх доча Iабсаига цхьакха а тIера завиташ укх шера, дукха дух тIакхет дийча хьийбаш буси.

Бастта советски халкъо деззердIа В. И. Ленин ваь бIаь шу дуза ди. Цу денна кийчо еш я тха «коллектив а — тIаийна хьажаш санна социалистически декхараш. ТIадоагIача шера паччахьалкхенга шура йохкара шера план цхьолагIа декабрь тIаьхьа кхоачаш хоачашде доша деннал. Хьалта ихе шера плана задан 1970 шера ворхIагIа нойбрь тIаьхоачам кхоачашде.

З. АБУБАКАРОВА,
Ведана района К. Маркса цIерагIча колхоза шоллагIча шурийтоварни ферма доярка.

ПРОМЫШЛЕННОСТО—ЮРТА БОАХАМА

Лоацача хана юртбоахам хоалуш эргабаьккхара, партен предпрительствам решенеш кхоачашъяра чIоагIагIе деза промышленни предприятеш юрташта лоаттадеш доала гIулакх.

Вай города предприятеша юрташта хьаш тайп-тайпара машинаш, продукци. Октябра юбилея сийна къахьегама вахте этта промышленнеста болхлоша хаддаша шоай производственни хьокхамаш тоадеш, продукце дикал лакхъеш хьабаккар. Шоай кертгера декхарашта санна дика лелайр къахьегамхоша шефски болх а. Вежарашха новкъостал дора цар подшефни совхозашта, колхозашта механизацеш электрификацеш яра, юртбоахама инвентарь товара, культура мероприятеш чакхъяхара. Вай республике 72 колхозаш совхозаш шефство делаеш я 80 промышленностa, транспорта, гIишлош предприяти. Цу предприятей кулгалхоша юртбоахама специалисташца цхьана кхетаьнеча ю производственни дешаш лувцаш йола совещанеш. Цига юв юртбоахама производства интенсификаци яра планаш, рентабельность лакхъяра торонаш, уж кхоачашъеча хьинаре лакха йола.

ЧIоагIа рагза ба шоай шефашта юртбоахама министерства тохамаш-хьокхамa боахама къахьегамхой. № 3 йолча теплоэлектроцентрала коллектива дукха новкъостал дир царна: хьаьй 3 электродвигатель, 4 электроплита, тоаьй электротрансформаторагаш, монтаж йир кхь рубильника, тайп-тайпара электромонтажни балхаш дир.

Мичурина цIерагIча совхоза шефеш ба «Грозхимнефтестрой» треста болхлой. 1967-ча шера цар хьал а ях эксплуатаце дIаелар № 2 йолча шурий-баьцадарий совхозе 5 теплица, гIишлой материалаш лоаттаьй маэшша.

Дика лелабу шефски болх автотранспортни организацеша. Къаьста чIоагIа оарцагIбьхар транспортникаш хлат чуцаш юртхой сихбеначa хана. Материалашца, машинашца новкъостал дарад «ЧечингстройтрансI» объединенеc лакъа лаьар «Советская Россия» яхача колхозо. Октябра 50 шу дизара еш кийчонна юкъе. Цар новкъосталца йоа «Сийле хийла къахьегама» яха стенд, юкъ хаьнца дена эргахьтхар гойтара агитаци. Дукхха концерташ хьекхар объединене художествени самодеятельность колхоза фермашке хIашкей.

Бокхача маьхе балхаш даьй юртбоахаме машинашьеча промышлени предприятешa. Ишттa, «Красный молот» завода коллектив «Старовютровски» совхоза хьийбар дукха запчасташ, басараш хьекхар кхь автомашина, кхыдола балхаш дир. Массене ёмкость хьехьар «Дзлза» совхоза Грозненски ремонтно-механически завода къахьегамхошкара, ишттa 5 эзар сом гаргга мах бола кормозапаринкаш. 100 эзар сома маьха балхаш даьй колхозаштен совхозаштен ГАРО-и «Металлиста» заводаша.

Хьоахаме да Грозненски промышленно-товарни конторан Ермоловски халлаьарий совхоза хьокхе дола шефски гIулакхаш. ХIара ахьлагIа шу да цахаддаш цу боахамa шоайла бувзам лоаттабу. Товарни контора викалаш каст-каста хул совхозе бахе, фу эш, мала эш хьожаш. Цига де йиш йола гIо а ду цар. Совхоза мастерскийна каст-каста хул контора кертгера инженер ноо. Гуменник. Цхьуэха гамаш а яц шефош доагIача гIулакх де кийча хилар, хIаьа аьла цара хов ия гIулакх маша, мичахьа эш. ЧIоагIа сакхердаме укх юртхой шефаш моллагIа общественни мероприята еча хана вIашагIхкийттача. ХIаьта цу тайнара кетартIаш каст-каста ийслу. Контора болхлоша цхьаккха вечер дIахьху шоаш шефство лелаеча совхозера нах боацаш. Совхозе шоай лоархI ПТК художественни самодеятельность.

Хьинаручул кхы а чIоагIбиьё шоай подшефни колхозашцара совхозашцара бувзам мехкдаьтта чакхдоахача предприятешa. Партийни комитета кулгаллех айхха бувзам лоаттабу Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллектива Ачхой-Мартана района Лермонтова цIерагIча совхозаца. IаьлIа а хиина дIаьттаьд цар вIаш дахьача толамашка хьежаш, цхьана яьча совещанеш, семинарашка, конференцешка производства дешаш лувцар. Совхоза ерригача отделенешка телефонни бувзам ба завода, цар шоаш даь из гIулакх. Центральни усадьба чина IалашАьй заводо, дукха кхыдола маьхера балхаш даьд.

Шоаш шефски гIулакх лоаттадеча юртбоахамашта дукха новкъостал дац шефаша, химкомбината къахьегамхоша.

Йолча торонашка, материальни ресурсашка хьежа юртбоахама дица дола новкъостал чIоагIдерг да города промышленни предприятешa.

М. ПЛЮЩ.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КОММУНИСТАШИ ПРОИЗВОДСТВОИ

Болх беш коммунисташ боацаш цхьаккха а предприяти, организаци, учрежденеш яц вайцига. Коммунисташ хьалхалатта мотташ массаза а вахара кIеж тувcаш хул. Производствени, гIулакхашка, общественни вахаре, бьте лакхача морала а социалистически культура а хьокхам латтийтa коммунисташa. Мехкдаьтта Грозненира деррига дика гIулакх дIадолдераш а хьалххсоабараш а уж ба.

КарагIдаьннарчун мах хоадабеш хьоахаланза дита йиш яц города экономика а культура а айара, боахама партийни кулгалдара стиль а методаш а толашагIча тайнара вIашIтIехьъяхара парте XXIII съездеи цул тIехьаIа хиннача КПСС ЦК Пленумаш решенеш IалаМате боккхача доахолоаме хилар.

Коммунистически парте Центральни Комитета балха тIа чIоагIенча дIаяхта Iилман ларта тIа, боккхала а доацаш къа хIамаш теркал а деш коммунизм хьалхара кулгалдеш цар боккхала башха масал а ориентир а я хIара деннарча балха. Партe горкомо, райкомашеш, юкхьанирача партоганизацешеш цIеха хийца йа Iеш хийцад боахама партийни кулгалдара боарам лакхбара, кадраш хержара, ниеса дIа-еца уттахара, кхетама кхейра хьакхехьа, яха кулгаллар дIахо а толашагIча тайнара вIашIтIехьзахара хьакхехьа, коммунисташ къахьегам тIа авангардни роль йолаш хилара хьакхехьа, гороза къахьегамхошта юкъерча организаторски политически балха хьакъехьа дола дешаш.

Городской партийни организацешкарча коммунистех ахаиел дукхагIбарашa къахьее юкъарчаш доацаш материальни производстве сфере. ХIаьта деррига боахам тIа вайча карагIдоаргаш, коммунизм хьалхара еррига программа кхоачашъяр пар лертIа болх барах, пар шоай авангардни роль хьах ч кхоачашъярах тийша а да. Коммунизма материально-технически база хьира юкъе, производство дIахо дегIаkxyыра а тIаьгертта тайнара тоавра а юкъе коммуниста доала дакъа — коммунистически парте, халкъа юкъарча гIулакха из мутIахьа хилар хьегийдачош кертгера сфера я. Шаьха дагадохарах даь хIама дан КПСС кердача Устава тIа хIара тайпа кхыча декхарашт юкъе къахьегамa, общественни производства коммуниста долча гIулакхаш дувзадена дола дейкар а хилар. Села доккхийча дIадехараша, цу тайпарча болата дисциплино, вай парте идейни цIевало, В. И. Ленина яхьхахча тайпара, тIатIа дукхагIа лакхьо советски халкъа хьалхашкара цун сийле. Советски наьха одамал а хиина дIаяттаи эггара бехктохкамегIа йола юкъ хьаттачa пар шоай кхел партe чугIарвитaаб хилар. Цунна дола тешал ду, КПСС ЦК тIа а хьокха, деррига советски халкъ а Ленина 50-гIа шу дизара вахте эттача вай парте чугIарвита кхы тIа а дукхха нах къабельбоха хилар. Юбилейни шераца 10 бетта чухьа городской партийни организаце 893 сагтIа чухийтаб. Къаьста а гIадгуташ да парте чугIоааржаь 70 процент гаргга бараш хьалхалатта болхлой, оалаш ма хилдара, юкъарчаш доацаш сталайн хIара гIаб баьккараш хилар.

Уставо дIадехараш коммуниста кхоачашеш хилгара хьежа ба из политически кхийна хилар, цуина шийн авангардни роль практике кхоачашъе хоаш хилара боарам а.

Мехкдаьттаи газовни промышленности дездахкара хьакхехьа доккха хеккар хьаьхашка оттадаь шаре. Из декхар кхоачашде кердача дукхха а мехкдаьтта доалаааа чайташта тохкамаш делга, уж мехкдаьтта доахараш юкъейохийтача сихъараш тийша да дукхача хьале, потоа хулийт массе а категорех йолa мехкдаьтта запасаш хаддана алсамъяхья.

Укх пятилетке доккха грозненски мехкдаьттахе баьхе лоаттабеча къахьхьам кхлаккахара дохзаь да мезоайски IIоанакхка кхоача кIоарга а тIехкIоарга а керда мехкдаьтта скважинаш ахар. Цунца дузадена торона да бурув деттара предприятей коммуникаштa хьалхашка латт Iобалгаечара геологически хьалашка кхоачашйинa ахара технологи дикагIа тоае коллективаш оарцагIкьхара хьакъехьа дола декхкий декхарaш. Цу гIулакх лоархIамера моттиг дIалаца ю КъилбаседIа-Кавказски Iилм-технически гIулакха мехкдаьтта Iилма инстиyтa коммуниста. Цар дIахо болх хьакхехьара хана а квалификационни декхарш доаттаде деза вай бурувдеттараштa.

Коммунист — деррига кердачоа, производственни тIакхувшвар ва, цунна бIарча хьинцача ерийгача партерана а санна, хийра за мелал пелалсла, ше дахьеш кхоачам з хинза. Цхьацца Iелга. Кхоачамбоацаргаш дукха хьаккхата а тIаIгертта а къовсам лоаттабе беза, хьалхалаттиа опыт юкъекхьа эцаш, дIаухьалалтала практика юкъе бакъонна таIояаш. Кердача технике боккха гIулакх хьаьш тIтта а, 5 перенгия. Из ахаргаш дукхах хьаькхьа хиир, ... декхараш партийни организацешта хьалхашкарa хиллал ...

Иштта, «Электросигнал» заводa партийни организаце ...

... за а лайза, сийлахь юбилей тIадоагIча шера план кхоачашъяра производства кIаьнаргаш хьиэли 0,5 процентаца алсамдаккхар шоай коллективе организаторски а политически а болх бахаь КПСС горкомо, из дIадолдара кьабал а дешнаш, № 1-2 йолча установка дIадолалаь из маьхера гIулакх дIадоаккхе предприятеш коллективаш декхарийна йир. Пятилетка чота заданеш ханал хьалха кхоачашъелча хьабахараш № 5, 13-14, 15-16, 21-ча йолча установкий коллектива а кхыхар а. Сийлахь-боккхача Октябра сийна тIаьхьа ца дойший декхараш йиллача ханал цкьха бoт хьалха кхоачашъеннa а даь, мехкдаьттаргьа сийрда продукцешта хьахкъаьттаселга 2,3 процентa алсамдаьккхар установка коллективо.

Общественни производстведа дукхьалара коммунистически гIулакхаш шоай доагIаш хилара тешал да дукха а дика масалаш гойтад города дукхаха предприятей коллективаша. Из эггара къаьгагIа хьагойт города промышленни предприятеш коллективашта, кертгера экономически эффект бойтабара. Грозненски нефтеперерабатывающи заводы ...

Города къахьегамхошта карагIдийнараш ше-шегIа хипнадаш. Из за парте райкомаша, юкхьанирча партийни организацеша чакхбоахача боккхача организаторски политически балхаш. Цхован партоrганизацеш партгрупашей де ха а хови парна кулгалдеш хилараш дахьна беркат. Юкхера а из да производства хоадам беш дола доккхьа ийбеш коммунисташ дIаурттабарах дахьна беркат. Коммунистий авангардни роль дегIадора коллективаша тIагIертта гIулакхаш хьиена йохкаш доалаш Советски Iаьдала 50-гIа шу ... ХIахта КПСС XXIII съезда цIерагIча крекинг-заводе «Старогрозненефть» мехкдаьтта промыслови управленей коллективаш. КарагIдийнарех декхара дакьа лаьрла коммунисташа. Уж «Старогрознефть» мехкдаьтта промыслови управлене предприятешa 700 саг хинна ца Iеш ба. Парте членех кандидатех 80 процент шоашa бараш производства керттерча доаькъошка долча болх бе. Мехкдаьтта промысла а сIоана йолча предприятей а партийни организацеша организаторски болх юкъера кхетама-политически болх чIоагIбаьккхаа хьакъаь Iилатеху хIара коммунист кьалаьрла бурувдеттарашта юхьенеш ...

Къаьста а дукха да цу хьакъехьа цхьалагIача промышленни партийни организаце (партбюро секретарь нов. Шамардин), декхар ду. Укхаза 113, вешта аьлча, бох беш ба ... декхарийна ... рех хIара кхоалагIвар коммунист ва. Царех 52 коммунистически къахьегама ударник ва, 61-ние къовсам лоаттабу из сийлахьа цIи яккха. Промысле чакхдоах бригадашкей участкашей тIаийдa декхараш кхоачашдара вIашIй тохкамаш делга. Тоххамий итогаш болхлой собранешка ювц. Яхье котбаьннарашта карагIдийнараш гойтара а къамельий а агитацеша шерра дIахозалу. Цо мехкдаьтта промысла коллективашa йиш хилийтар Октябра 50-гIа шу дизара шоай сийна тIаийша ший социалистически декхарашт ханал хьалха кхоачашде.

Парте Уставо коммунистагара дIадехача кертгерча гIулакхех цаI да общественни гуахье хьурмат доалаш лелалеза. КПСС горкомо, райкомаша, юкхьанирча партийни организацеша хьакъаь тIахьожама организаци цхьана укх шера февраль-октябрь беттaшка чакхдоахкара города предприятешкa кхом барген хьурмат дарашт общественни смотр. Хьажар чакхдоахкача юкъагIа «Грознефтехимзаводы» объединене предприятешка 2.127 предложени йир, царех 1.644 предложени юкъейохьай, 1.078 эзар сома экономически эффект а хулаш. Кхекинг-завода инженерана нов. В. К. Гайдайсн Н. Н. Розенбергеи предложени йир № 43-3 йолча установке хьалха канализаце чу дIахусуш хиннача шоашца дер даьхна хиннача шелoчех пайда эна. Цо 13.800 сома кхом бир. Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 2 йолча цеха болхлой предложене — № 10 йолча установка пишка кху тIа а экранировани яро торo хилийтар 10 эзар сом кхоле. Грозненски нефтемасловаода механика нов. А. Мельника предложене — № 40-2 йолча установке Iоаль хохмаь дIахецаш насос оттаяро 16.132 сом кхоадайтар.

Московски ленинградски предприятей коллективаша дIадолладаь хьал а лоацаш, берригача мехка гIолла, хьрхай пятилетка задании ханал хьалха кхоачашъе йола деррнгача кхъахегамхой социалистически яхь. КIерхьттаьш латт хьалкъа инициатива, тIатIа керд-керда хIама бертдIа кхаддоаккхаш латт.

Сийлахь-боккхача Октябра 50-гIа шу дизара цIей деззара гIоттадаь патриотически хьинар дахьаш 10 гIаттаьш, города къахьегамхошта В. И. Ленина ваьна дийнахьа хьаьна деха 100 шу дизара сийна йола дерза социалистически декхарарш — ихе шера плана задани 1970 шера 7 ноябрь тIаьхьа кхоачашъелла тIаийнад шоашта.

Б. АЛЬМУРЗИЕВ,
КПСС Грозненски горкома организационни - партийни балха отдела заведующе заместитель.

Дукха ха я Урус-Мартана района Мичурина цIерагIча совхоза юкъара хьийбай леладераша юбилейни юртбоахамa шу чакхдаьнна. Цхьоалагiа ноябрь тIаьхьа тIаийсхоачам тIехьхоачашдир пачхальхкена шура йохкара шера план. Цу тIехьагIа кердa декхараш тIаийдa совхоза хьийбаш лелеришa ер цу чаккхе юккха тоне доалле кхы а пачхальхкенна хиннача гIа бIаь тонн шура дулхи доахa лаьрхIад.

Дукха ба укхаза хьинаре къахьегаш нах. Паччахьалкхен планашка фермашна дуьхьа соцалистически яхе хьалхалатташ бIаьшта хи новкъоstал болх бахъ. Пачхьалкхена шура йохкара шера план тIаийнача совхоза лелдорча фермашка дIарха кхъахлегамхой доала лелаеча Ацуева Амината. Ше лелабеча баьратта IаттагIара хIарна доагIа планах 1.600 килограмм шура яккха ёзаша 2.568 килограмм шура дулх. Цул тIехьа ца йиса гIерташ дерригa низа тIахьахаьча ерзда хIара яхабанча IаттагIара 1.864 килограмм шура яьккхача Ахбулаева Аннета, 1.772 килограмм яьккхача Висиева Айзата. Ишттa хьалхара хьокхамаш гойт совхоза шоллагIча отделене Iаьсий леладеча Бжабраилова Амината. Цу а дерзачарн лела леладу цо Iаьсий. Цо леладеча 45 Iаьса дийнахьа буси 550 грамм дулх тIакхетийта вIаштIехьдоал Амината.

Яьккхача шурий учет нийса лелаю. ХIара доакха шурий-шийнийна. Сайрийна доахан дийттачул тIехьагIа царна хов шоаш цу дийнахьа шура мел яьккхай. ...шоаш гIулакх деча Iатто шура эшаш я яц. Етт маьххабыхa хила сиха ветеринари лорага дIакхойт лоаркаш. Укхаза дола деза совхоза керттерча ветеринари лора Иналурова ветеринари бокъоньца дIамадехкара хьийбашта гIулакх дарах укх шера дукха бежан лазарах ца деннаIа. Ишттa доккхий новкъостал дахьа хьийбай боахамера хьокхамаш кхы а лакхъйара хиллар хьийбай леладарашт кхъахегама овсарле лакхъерийола тоадара.

Хьийбай продуктащ дахара декхараш кхоачашде а уж кхарга дIадоадер шерра-шера лакха хул совхоза фермашка. ШерагIара шерра паччахьалкхенна ше ду хьийбай боахам. Укх шера юкъхьайна дахьа лоархIамахьа хьахьокх шурлоарн гулдара доакхара дIадоадар плановичча дакхагIа хилар: шурий Iта цигтнер юкъарча шийлаш дар 74 кепиг дукхагIа да, дулх — 6 сом.

Ишттa хьийбаш леладеча боахама продукце еннинга яккхара дIадоадар лакха хилара бахьанаш дукха да. Цхьа-даьле, Iа чакхдоаха дIадоадар колхоза бус хьалха шурий декхар хьийбаш, хIаьта укх шера а да из цIе лакх. ДIалахча шерашкарча опыто хьахьекхачо пайда ницахьа колхоза кулгалхоша, спе...

ЦIЕНХАШТТА ТОАДЕ ДЕЗА ГIУЛАКХАШ

...циалисташа. Iа даккха дезаш цхьа эзар совгIа хьийба да совхоза укх шера, царна кхоачал хьиргаш зеннадеш ладеча 6.200 тонн мошача доакъараш 2.500 тонн мара дац, тIехьа доакъар йоаш цIенгагIа да.

ШоллагIа-даьле, хьийбай проюдуктащ яхара дIадолар лаккха хилара лоархIамерча бахьанех цаI да дукхаха мекхаьяца цхьа фермаш балха халача процессашта механизаци яь ца хилар.

КхоалагIча отделенерча фермедеттащ дир бIаь бежан да. Дукхаха цхьа меттиг ба эрхаха шура кхьа план кхоачашъеннача ферма а яц. Мел латта бакьар укхьаза доаккхе яьккхе ха хий яхь помещене чуьдолийтаь, кхо дIалашахеташ транспортер хилча, доакъар дилла балха механизаци йича, электродоийла оттадича. Цу гIулакхашка теркам тIа а бахийта гаргара хана фермашта механизации ера дош къоастаде деза совхоза кулгалхошеи партийни организацеши.

ХIаьта ишттa хIанзалца санна тесса ца а буташ хьийбай боахам тоабара дукхагIа теркам тIабахийта.

Т. АРЧАКОВ,
тха собкор.

Хувалуш латт таджикски лаьттайсбаг. Боамбе кхай традиционни бегажа юкъе хьалъуутт доккхий промышлени гIирсаш. Гиссарски эттIа. Ратира яхача города вайтта тIехьа къеггаш латт самолеташка дола меттала доакха завод.

Сурта тIа: иламашеи завод.

ТАСС фотохроника.

20 ДЕКАБРЕ—ВЧК 50 ШУ ДУЗ

ДАЬХЕН ГIАГI А ТУР А

С. МАЦУЛЕНКО.

Октябрь котбаьннaчул тIехьагIа герз бе а делла ший паргIатон кхычарех тийша хIама доацаш хулген лораданза баланзар вай мохк. ТIера дIакхайсача эксплуататорски классаша, дунен халкъашта юкъерча империализмо хьаллоацаш хиларах ког кIортолга а еш, дорха наступлени йолайир къонача республика духьал. Гуччахьара интервенци лелаярал совгIа, цар къайлагIа тийшача балха гIулакхаш доладир Советски Iаьдала духьала: контрреволюционни организацеш вIашагIъеххар, саботаж лелайора, террор, мятежаш лелаярах кхоачамбаь Iацар.

Контрреволюцеи саботажацеи къовсам лоаттабара 1917 шера 20-ча декабре В. И. Ленина инициативах вIашагIъеллар Ерригроссийски чрезвычайни комисси — ВЧК. Парте цунна керте оттавир ший дикагIа болча къонгех цаI Ф. Э. Дзержинский.

Цу хана денз кара герз дола Коммунистически парте отряд санна лоархIаш хьабоагIа советски чекисташ. Ерригебюзни чрезвычайни комиссе гIулакхий ше мах беш, В. И. Ленина яьхад: «...Из я боарам боацпаш вайл чIоагIагIча наьха оагIонгахьарча Iалаьмате дукхача тийшача балхашта, Советски Iаьдала еча Iалаьмате дукхача кIийленашта духьалара меттахьа тохаш дола герз хинна учреждени... Цу тайпара учреждени ца хуле, дунен тIа эксплуататораш мел болча хана доахалургдац къахьегамхой Iаьдал...» (Соч. бизза гулдам, т. 44, оагI. 327—328).

Паччахьалкхен кхерамзлен советски органий низ духбувла хьаст хила а хиннаб, болаш а дус Коммунистически парте кулгал. Чекистски органашта из кулгал данза дарг ца хилар а цкъа санна дуккхаза а белгалдаьхад партийни документаш тIа. Масала, РКП(б) ЦК-ас 1919 шера 8-ча февраля коммунисташка - чекисташка даьча Кхайкарал тIа аьнна, ЧК-аш вIашагIъехка, яхаш, болх беш я алхха парте духхьалара органаш санна, цун директивехи цун тIахьожама кIали.

Парте массаза а лаьгI на болийташ терко яьй чекисташ хьахаржараи хьалкхебараи. Цар мугIарашка хьежабора денал долашагIа, тахкаь дукхагIча хана, легальни боацача партийнии революционни балха опыт йолаш бола нах. ВЧК болх баьб В. Менжинске, И. Ксенофонтова, М. Лациса, Я. Петерса, М. Урицке, И. Уншлихта, В. Аванесова, М. Кедрова, Н. Скрыпкина, В. Фомина, дукхача кхыча профессионалаша - революционераша. Цар чIоагIъяьй паччахьалкхен кхерамзлен органаш, царна юкъекхихьай чIоагIагIа йола партийни дисциплинеи организованностии, лакха принципиальность.

50 шера вай паччахьалкхен кхерамзлен органий балха тIа хьа а хинна дегIаьнькхай башха - дика традицеш. Царех лоархIамегIа яраш: цIаккха шек а баргбоацаш коммунизма гIулакха тешаме хилар, партена, советски Даьхенна боарам боацаш чIоагIа мутIахьа хилар, даим халкъаца бувзам лоаттабеш цунах ког гIортолга еш хилар, партен паччахьалкхени моастагIашца лоаттабеча къовсаме къахетам боацаш хилар, социалистически законности коммунистически гуманности чIоагIа лелаяр, ший декхар кхоачашдеча хана лакха политически фийле йолаш, къонахчали денали долаш, турпIалал, пролетарски интернационализм йолаш хилар. Уж традицеш хьа а хиннай, еба а яьй дегIаухаш латта Советски паччахьалкхен низ бухбаккха гIийртача чурча контрреволюцеи капиталистически мехкашеи лаьттача дуккхачеи лирачеи довнашка, къахетам боацача къовсаме.

Вай Даьхен моастагIий къайлагIарча тийшача балхаца лоаттабаьча къовсама истоена хов парте гIулакха, коммунизма гIулакха боарам боацпаш шоаш мутIахьа хилар чекисташа хьахьекха Iалаьмате дукха масалаш. Царна юкъе йоггIаш йола моттиг лоац Н. Микулина. Цо Юденича кIайгвардейски эскара бIена юккъе чу а веина, Эстоне Коммунистически парте кулгалхочунца В. Кингисеппаца цхьана вIашагIъеллар Цеча Эскара маьхера информаци гулъеш хинна дика законспирированни разведывательни организаци. КIайгвардейски контрразведка Микулина группа лера тIакхе гIертарах хIама хиланзар. 1919 шера сентябрь бетта мара вIаштIехьадаланзар цун Микулин лаца. Цунна йийттай, цIийдаь аьшк тIаувттадаьд, мIараштa кIалгIолла маьхий чуахийтад. Цкъа доткъам эцача хана нйрчаваькхан низах вохаваьи хиннача тIемахочоа тIадиллар шийна мел ховр хьадувцилга а цунах паргIатон ахчен эцилга а. Жоп юхадалара меттел Микулин, ший юххедиса низаш ура а оттадаь, следователя тIакхийтар. Паровоза пишка чу а кхесса воагавир Микулин моастагIаша.

Советски Iаьдал даьннача хьалхарча шерашка ВЧК болхлой фе хилар бахьан долаш бохабир Локкарта, Москверча английски дипломатически миссена керте лаьттачун барт аьнна цIи а йолаш истоена юкъьебаха дунен халкъашта юкъерча империализма къайлагIара барт. Хьагуча а яьха, йохайир йоккхий контрреволюционни организацеш — «Национальни центр», «Тактически центр», «Московски района добровольчески эскара штаб», дуккха кхыраш.

Советски чекистий толамаш къахьегача дуккхача адамий тешамахи оагIуп пар хьаллоацаш хиларахи ког гIортолга цар яь хиларца дувзаденна дар. «Алхха болхлойи ахархойи тешам боларо, — яздаьд Ф. Э. Дзержинске, — низ белар ВЧК-аней цул тIехьагIа ГПУ-ней царна тIадилла декхар кхоачашде — чухьара контрреволюци йохае, дIабаьхача помещикий, капиталистий, цар хуллай къайлагIа вIашагIйийхка беррига барт гучабаккха.

Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом лаьттача шерашка паччахьалкхен кхерамален болхлоша хьахьекхар дег тIарча патриотизма, денала, къонахчала образецаш. Цаккха а йицлургйоацаш халкъа дегашка юсаргья чекистий Д. Медведева, Н. Кузнецова, В. Молодцева, С. Солнцева, В. Лагина, А. Рабцевича, Н. Будре, Ф. Озмитела, Б. Балушкина, дуккхача кхычар цIераш.

Легендарни разведчика Кузнецов Николая ший вешийга дахьийтача письмо тIа яздаьд: «...МоастагIа аша а вай котало яккхара вай халкъо кхоадаьдац эггара дезагIа дола хIама — ший вахар. Зенаш ца хилча йиш йолаш дац. Цудухьа гуччахьа дIаала безам ба са хьога со дийна а волаш цIаверзаргхиларга геттара кIезига ког долхийла хилар. Берригаш а хIана бац аьнна бараш шоай синош Iолахка дезаргда аьнна хеташ ба. ХIаьта аз геттара сатийнеи сакхетамеи волаш де лаьрхIад из, хIана аьлча аз бокъонца кхеталу сийлахьеи бакъеи дола гIулакх бахьан долаш, вай Даьхен тахапеи кхоанеи бахьан долаш айса сай са дIалуш хилар».

Боарам боацпаш чIоагIа партена, Даьхенна шоаш мутIахьа хилар, къонахчал долаши майреи шоаш хилар хьахьекхар сийлахьча пограничникаша а тIема шерашка. Брестски крепость турпалеица лораяр А. Лопатина, А. Кижеватова, В. Усова, Ф. Морина заставаша лоатталь оборона, дуккхача кхычар деналера тIема гIулакхаш Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема истоена юкъедахад цун эггара сийрдагIа йола оагIон а хинна. Къаьстта заланеш тIехдика кхоачашьярах дуккхача чекистиней пограничникаштеи Советски Союза ТурпIала цIи елар.

В. И. Ленина цкъа санна дуккхаза а яьха, чрезвычайни комиссей болхлоша шоай практически балха тIа советски законех ког гIортолга е а уж дизза кхоачашде а деза. Цо чекисташта хьийхад цар шоай балха тIа Советски Iаьдала моастагIашца машар боацаш хилар тешамеча нахаца, граждаший бокъонашцеи законии хьашташцеи йоакхои теркои йола гIулакхаш леладарца органически дийза леладелга.

Революционни социалистически законностах йола ленински указанеш чIоаггIеи леррагIеи чакхъяьхай Ф. Э. Дзержинске. Из лаьрххIа хьожаш хиннав ВЧК органашта еннача бокъонех духхьал законо паччахьалкхен кхерамзлен болхлошта тIадожадаь гIулакхаши декхараши кхоачашдар духьа пайда эцарга.

Советски законаш нийсса кхоачаш а деш, цуна шоаех тешам болийтаб чекисташа халкъах долча дуккхача адамий.

Паччахьалкхен кхерамзлен органий балха тIа культ личноста воздействех хьалха цIенхаштта гIалаташи мегаргдоацараши хиннадале а, чекисташ дIахо а фе лаьттаб шоай Даьхен хьашташ лорадеш. Из хьахьокх тIом болабалале хьалхарча шерашка империалистически разведкай агентурацa цар толаме лоаттабьча къовсамои фронте а хIаьта иштта Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом лаьттача шерашка моастагIчун тыле а цар лeлaдаьча турпалерча гIулакхашеи.

КПСС ЦК июльски (1953 ш.) Пленуми парте XX-гIа съезди хинначул тIехьагIа КПСС Центральни Комитетои Советски правительствои дуккха мероприятеш чакхъяьхар чекистски органий балха тIа ленински принципаш юхаметтаоттаеш.

ХIанз партийни, ленински принципаш тIа чакхбоах шоай беррига болх паччахьалкхен кхерамзлен органаша. Бокъонца советски законашца хьалхле лелаю паччахьалкхен кхерамзлен органаша. Социалистически законность йизза юхаметтаоттаяй цар балха тIа. Чекисташа кердача хьалашка эргайоахаш тоаю Ф. Э. Дзержинске кулгалца ВЧК йолча хане а денз дIайолаяь сийлахьа традицеш. Атта боацача цар къахьегама керттера лостам белгалбоах империалистически паччахьалкхений агрессивни гIозарий хьакъехьа лакха революционни фийле йолаш хулга дIалехаш йолча КПСС Программои парте XXIII-ча съезда решенешеи.

Ховш мадарра, США керте латтача дунен халкъашта юкъерча империализмо тийшача балха гIулакхаши шпионажи лелаю Советски Союзаи кхыча социалистически мехкаштеи духьала. Дунен керда тIом кийчбаоа планашка империалистически паччахьалкхений доал деча гIозараша доккха дакъа кхоачалу шоай разведывательни службашта. Вай мехка духьала лоаттабеча къовсаме цхьаккха хIама дегаза хетац СССР тIема-экономически потенциал мелдай хари хIаьта цул тIехьагIа из бухъяккхари духьа. Ше леладеча тийша болх боалача гIулакхашка империалистически разведко къаьстта моттиг хьожаю империалистически диверсешта, Советски Iаьдала духьала кертагIъяькха чухеккача пропаганда, вай партеи Советски паччахьалкхени политиках дувцача меттиге кIаьлешта. Коммунизм воча йоакхилга, советски нах, къаьстта а кагирхой, идейнии моральни гIулакхех боахилга, патриотизма лакхача уйлаех революционни гIулакхехи уж боахилга, Коммунистически партецара цар безами тешами дбабелга — из да моастагIий пропаганде лерхIар.

Империалистически разведкаша мел чIоагIа хIилла лелайой а, чекисташа, беррига советски наха, массаза а, гучабоах моастагIий. Укх тIеххьарча шерашка кIезига яц дипломаташ, тайп-тайпарча организацей членаш, туристаш ба яхаш вай мехка хьачуахийтача моастагIий дуккхача разведчикий тийшача балха гIулакхаш паччахьалкхен кхеражлен органаша гучадаьхаи дIадаьхаи моттигаш. Лакха революционни фийле йолаш ба тIемахой-пограничникаш а.

Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени лакха мах бу чекистий гIулакхий. КПСС XXIII-ча съезде белгалдаьхар, паччахьалкхен кхерамален органаша, вай сийлахьча пограничникаша, империалистически разведкашеи цар агентуреи лелабу тийша болх хьагучабахареи юхатохареи даькъе, фе гIулакх деш хилар.

Советски паччахьалкхен моастагIашца лоаттабеча къовсаме чекисташа тIа-тIа дукхагIа ког гIортолга ю къахьегамхоша шоаш хьаллоацаш хиларах. МоастагIий разведкай дуккха агенташ, паччахьалкхенна кхераме зуламхой гучабаьхаб советски патриотий фели новкъостали бахьан долаш.

ТIеххьарча шерий практико кийчъяьй паччахьалкхен кхерамзлен органий къахьегамхошцарча, цар общественни организацешцарча бувзама тайп-тайпареи пайданеи формаш. Боккха лоархIам болаш да чекисташа хан-ханнахьа болхлой, колхозхой, интеллигенце собранешка къамаьлаш дар. Цу тайпарча собранешеи беседашеи новкъостал ду вай Даьхен кхерамзле Iалашъеча советски наха дукхагIа дакъа лацара. Белгтала дерригача халкъа юкъара гIулакх а хинна дIаэттад СССР доазонаш лораделга а. Из къьгга хьахьокхаш дола тешал да бахача наьха эггара деналегIа дола дакъа — коммунисташ, комсомольцаш, дикагIа бола производственникаш юкъеозаш йолча халкъа добровольни дружинай толамера гIулакхаш. Доазонна йистерча районашка вахача 1400 совгIча сага «За отличие в охране государственной границы» яха медаль еннай.

Нахаца айхха бувзам лелабарах, къахьегамхоех ког гIортолга ярах йола, партеи Советски правительствои нийсса чакхйоаха ленински принцип КГБ органийи бIуний практически гIулакхаш тIа лоархIамегIара принцип я тахан.

Паччахьалкхенна къаьстта кхерамерча зуламхой хьакъехьа репрессеш а лелаеш, чекисташа, цу цхьан хана шерра юкъейоах моастагIал дагахьа а доацаш, политически кхетам лакхбаланза шоаш хилар бахьан долаш хIанз а политически нийса доаца гIулакхаш шоашкара дувлийташ болча наха дIахайтара — кхетам баяра маIане йола методаш а.

Шоай профилактически гIулакхашка паччахьалкхен кхерамзлен болхлоша ког гIортолга ю общественни воздействе низах, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей новкъосталах.

Коммунистически партеи Советски правительствои даим йоакхо ю паччахьалкхен кхерамзлен органийи бIуний, денна новкъостал ду царна балха тIа. Чекистски органий лоаттам укх тIеххьарча шерашка дикалгахьа хувца а бенна, чIоагIбеннаб, идейнои профессиональнои дегIа а бенаб, чIоагI а беннаб. Паччахьалкхен кхерамзлен органий болхлой боарам боацаш чIоагIа мутIахьа ба Коммунистически партена, коммунизма гIулакха.

Шовзткъеи итт шера шоаш хьабенача наькъага доккхал деш юха а хьежаш, советски чекисташта дика хов, империализм дунен чу мел йолча хана советски халкъа маьрша, кхолламе къахьегам империалистически низий тийшача балха гIулакхех тешшаме лорабе безилга. Паччахьалкхен кхерамзлен органийи болхлоша долла хIама тахан а зу, дIахо а дергда вай сийлахь-йоккхача Даьхен паччахьалкхен хьашташ тешшаме лорадераш хилара.

«Агитатор» яхача журнала 23-ча номер тIара.

ПАЧЧАХЬАЛКХЕН КХЕРАМЗЛЕ ЛОРАЕШ

Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце коталоне адамий историе чухь эггара хьалхара болхлойи ахархойи социалистически паччахьалкхе елар дунена. ТIера кхайса эксплуататорски классаш, политически экономически доал шоай бера даларца машар бе ца а лови, дунен халкъашта юкъерча буржуазе хьал а лоацаш, шоай низ кхоачаргде гIийртай къонача, кхоачаш чIоагIъенна яланза йолча Советий Республика садикъара. Цар шоай дерригa низаш оарцагIдоахар революци бухъяккхара, даьрагIа дола зуламаш дора социалистически эргалонаш чакхйоахача Советски правительствана новкъарле яра. Миллионаш болча наха моцал тIакхоачаяра кхерам тIа а оттабеш мохк продовольствана Iалашбелга юкъагIдоаккхаргдолаш йола саботаж вIашагIйоллаpга дIакхаьчалар гIулакх.

Декхар хьалхашка эттар: контрреволюце духьале тоIае, дунен халкъашта къерча капитала тIагIортам юхатоха. Октябра карагIдаьнна сийлахь-доккхий хIамаш лораде.

В. И. Ленина ше Ф. Э. Дзержинскега дахьийтача записка тIа бакъдаь хьахьекхар контрреволюцеца къовсам лоаттабанза барг ца хилар, практически декхараш белгалдир революци лораяра пролетариата диктатура къаьстта орган вIашагIйолла аьнна. 20-ча декабре Халкъа Комиссарий Совето соцам тIанийцар контрреволюцеи саботажацеи къовсам лоаттабара Ерригроссийски чрезвычайни комисси вIашагIйоллара хьакъехьа.

«Заговорщика хIара гIа бовзаргболаш декхар а ца деш, сов чехка тIаIазар де ховргдолаш йолча учреждене жопал совнагIа вай дац, — яьхад В. И. Ленина. — кхы тайпа жоп. Цу тайпара учреждени ца хуле, дунен тIа эксплуатораш мел болча хана. даха йиш йолаш дац къахьегамхой Iаьдал».

Коммунистически парте а В. И. Ленина ше а Iалаьмате чIоагIа уйла тIайохийташ хиннай ВЧК-ана. ВЧК болх бе хьежабаьб революционни къовсама йоккха школа яьккха бола коммунисташ. Цун председателалла хьожаваьв чIоагIагIа вола революционер, шакIа санна цIена саг, парте гIулакх бахьан долаш кхеравенна тIехьашка варгвоаца къовсамхо Ф. Э. Дзержинский. ВЧК кулгалдеча ядро чу болх беш хиннаб В. Р. Менжинский, Я. Х. Петерс, М. Я. Лацис, М. С. Кедров, И. К. Ксенофонтов, В. В. Фомин, И. С. Уншлихт санна бола революционераш-ленинцаш.

Чекистски органий балха тIа толамаш дахарах долча лоархIамегIарча хьалех лаьрхIад В. И. Ленина парте кулгал, халкъаца айхха бувзам лоаттабелга, социалистически законность йизза кхоачашъелга.

Граждански тIоми кхыча мехкий тIема интервенци лаьттача шерашка шоашта парте хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеш хиннай ВЧК органаш. Йоханьи дIаяьхан кIезига хиннац тайп - тайпара контрреволюционни организацеш. Царех хиннай «КIалхардоаллара комитет», «Учредительни собрани лораяра Союз» (1917 ш.), Б. Савинкова, «Кхыча мехкий посолий тийша болх» (1918 ш.), «Къаман центр», «Московски района добровольчески эскара штаб» (1919 ш.) Таганцева «Петроградски боевой организаци» (1921 ш.), кхыраш.

Маьрша гIирсаш хьалле доладеннача шерашка Коммунистически парте кулгалца халкъа боахам юхаметтаоттабе, социализм хьалъе доладелар вай халкъ. Социализм хьалъяра чIоагIа духьале йора империалистически низаша. Цар разведкаша антисоветски бандаш вIашагIъеттар, СССР-е шпионаши диверсанташи чуухийтар.

Цу хьалашка Коммунистически парте паччахьалкхен кхерамзлен органаш декхарийла йир контрреволюционни тийша болх хьагучабахеи тоIабеи, шпионажаца, политически бандитизмацеи контрабандацеи къовсам лоаттабе, паччахьалкхен къайленаш лорае. Паччахьалкхен кхерамзлен органашта хьалхашка эттача кердача декхараша дIадийхар уж организационно эргайоахилга.

В. И. Ленина предложенех ВЧК-ана цхьайола реформа ю. Политически декхараш кхоачашдаь IергбоIаш доазув оттадир цун балха. 1922 шера вIашагIъеллар Паччахьалкхен Политически Управлени (ГПУ).

Мехка индустриализаци ечеи юрта боахама коллективизаци ечеи хана тийша болх лелабара наькъаца социализм хьалъелга юхасоцаде, мохк мелбе, СССР-а духьала тIом болабергбола хьалаш кийчде гIертар моастагIий. МоастагIаша лийрхIа из гIулакх а юкъагIдаьккхар.

Парте кулгалца, къахьегамхоша чIоагIа хьал а лоацаш, чекисташа хIалакъеш хIама техар моастагIий разведкаштеи мехка чухь йохаяьчул тIехьагIа юхейисача эксплуататорски классаштеи. 1930—1931 шерашка ОГПУ органаша хьагучаьъхар «Промышленни партии» «РСДРП Союзни бюрои» (меньшевикий) санна йола йоккхий контрреволюционни тийшача балха организацеш. Цу шерашка хьагуча а яьккха, дIаяьккхар Ленинградера английски шпионий диверсантийн группа. 1933 шера вай органаша хьагучаяьккхар «Метрополитен-Виккерс», яха фирма я яхаш къайлагIа болх беш хинна, шерра говнаш хийца шпионско - тийшача балха организаци. Цу хана Нохч-ГIалгIайчен территоре тIа чекисташа йохайир хьакхайкаваьча контрреволюционера Истамулов ШитIий группаш.

Контрреволюцеца лоаттабаьча къовсаме вай республика территоре тIа боабир А. И. Козлов, О. И. Бузурганов, П. Ф. Щербаков, И. Г. Кравпивин, М. Д. Чалин, И. А. Чигирин, дуккха кхыбараш санна бола тешаме коммунисташ - чекисташ. Советски Iаьдала моастагIашца лоаттабаьча къовсаме майрали къонахчали хьахьекхар чекиста, 1920 шера денз парте член хиннача М. Д. Ушаева.

Парте указанех вай органаша шоай керттера низаш тIадерзадир гитлеровски разведка планаш юкъагIъяхара, вай эскарах партизанаштеи массе оагIорахьара новкъостал дара, моастагIчун агентураца къахетам лоаттабара.

Парте хьалхашка оттадаьча цу дерригача халача декхарех дика лоархIайир паччахьалкхен кхерамзлен советски органаш. Чекисташа гуча а баьха, хьалийцар фашистски разведко вай тыле, Советски эскара, флота доакъошка, партизански отрядашка чуахийта эзараш шпионаши диверсанташи. Йоккхача гIоалица моастагIий разведывательни, контрразведывательни, карательни органашта, шпионски школашта юкъеухар чекисташ. гитлеровски разведка планаш миштай ховра.

Коммунизма гIулакхах шеко йоацаш тешаш хиларо, партенеи халкъеи боарам боацаш чIоагIа мутIахьа хиларо, Даьхе дукха езаро дегаш урувттадаьд советски разведчикий Рихард Зорге, Н. И. Кузнецова, кхычар тоамача моастагIчуна лоаттабаьча къовсаме цIаккха а лергдоаца гIулакхаш карагIдувлера. Даьхенна цIаккха йицлургьйоц моастагIчунна къовсам лоаттабеш байнача чекистий Н. Д. Кудре, В. А. Молодцова, М. И. Петрова, Грозерча Б. Л. Галушкина, иштта кхы дуккхабарий цIераш. Немецко-фашистски захватчикаша лоаттабаьча къовсаме турпала гIулакхаш карагIдаларах 200 гаргга волча чекиста Советски Союза ТурпIала цIи елар, эзарнешта орденаши медалаши елар.

ТIема шерашка халеи чоалханеи болх бир Нохч - ГIалгIайчен чекисташа. Цар дIаяьккхар гитлеровски разведка массехк диверсионно - разведывательни группа, зуламаш даргдоацаш шоай хаьнахьа совцадир бандитал леладаьрий кхераме гIулакхаш. Боевой операцеш йолча хана майрал, денал, къонахчал хьахьекхар республика паччахьалкхен кхерамзлен органий дуккхача болхлоша.

Советски мохк коммунизм хьалъяра юкъагIа чубеннаб. Из хьалъяра Iилман программа тIанийцай КПСС XXIII-ча съездо. Из чакхдоалаш латт дунен халкъашта юкъера хьал чоалхане а кхохкаденна а долаш. Империалисташта лац дунен социалистически система чакхъяларца машар бе. Цар гуччахьа дIакхайкаду Советски Союз а кхыдола социалистически мехкаш а дIадахара йолча шоай Iовдаларча планех лаьца, тIема хьинаре кийчо ю.

США, ФРГ, Англе империалисташа паччахьалкхен политика боарамга кхоачадеш айдаьд Советски Союзаи кхыча социалистически мехкаштеи духьалара тийшача балхий гIулакхаш леладелга, Iалаьмате йоккхий разведывательни службаш хьаяьй, уж лелаярга геттара дукха средстваш ухийт. Империалистически паччахьалкхений разведкай тийшача балхий гIулакхаш леладара юкъе ше къаьстта йола моттиг дIалоац идеологически диверсе.

Дунен халкъашта юкъера хьал кхохкаденна латтача, Советски Союзаи кхыча социалистически мехкаштеи духьал империалистически паччахьалкхенаша чIоагIагIа тийшача балхий гIулакхаш леладеча хьалашка вай дарте керда декхараш оттадаьд паччахьалкхен кхерамзлен органашта хьалхашка. КГБ органаш декхарийла я моастагIал долча разведкай тийшача балхех Советски мохк лорабе, цар леладу тийшача балхий гIулакхаш хоадам боллаш низагIа социаде, вай паччахьалкхен а тIема а къайленаш шиш боллаш чIоагIа лорае. Советски герзашца кийчдаьча Низашца цхьана машара, советски халкъа хIама хьадара къахьегама ха тIа латта.

Коммунистически парте лакха мах хоадабаьб тIемал тIехьарча юкъагIарча паччахьалкхен кхерамзлен органийи доазонашкарча бIуний балха. КПСС XXIII съезде парте ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева аьнна: «Империалистически разведкашеи цар агентураси леладу тийшача балхий гIулакхаш гучадахараи низагIа сецадарай фе гIулакх ду паччахьалкхен кхерамзлен органаша, вай сийлахьарча пограничникаша». Партенеи социалистически Даьхеннеи тешамерча цар меттахьа хIамаш етт империалистически разведкашта, шоай сийлахьара тIемай традицеш дегIаккхуал. Цу традицей низ ба вай турпалерча халкъа, цун авангарда — Коммунистически парте революционни традицеех къастаргIйоацаш уж хилар, хIаьта цар идейни лард марксизм - ленинизм а я.

В. И. Ленинеи Коммунистически партеи указанеш кхоачаш а еш, чекистски органаша общественни организацей новкъосталца боккха болх чакхбоах зуламаш ца дайтара, къахьегамхой чIоагIа политически фей коммунистически идейность йолаши кхебара.

Советски общество морально-политически барт-цхьоагIо йолаш хилар, советски нах боккха сакхетам а болаш фе хилар бахьан долаш эшадеш дIа а доах, доахарг а да империалистически разведкаша леладу тийшача балхаш.

Коммунистически партена, Даьхенна, советски халкъа хьалхашкара шоай декхар кхета а деш, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча паччахьалкхен кхерамзлен Комитета болхлоша тIагIертта лакхбу шоай идейно - политически кхетам, чекистски говзал дикагIа Iомаю — шоашта хьалхашка оттадаь социалистически Даьхен кхерамзле Iалашъяра декхараш дикагIа камаьхала а юлаш кхоачашдар духьа.

Инарал-майор В. ЖИГАЛОВ, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советерча паччахьалкхен кхерамзлен Комитета председатель.

ЧУВАШСКИ АССР. Чебоксарски текстильни комбинате хьаьъний тай хьувзача производства хьалхара аргIа.
СУРТА ТIА: кердача предприяте тай хьувза нех.
В. Войненко сурт. ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ТУРПАЛА ВЬЕТНАМ ХЬАЛЛОАЦАШ

Вьетнамски халкъо США агрессена духьала лоаттабу къовсам хьаллоацаш дунен халкъашта юкъера кIира чакхдоаккх ерригача континенташка 13-ча декабре денз 20-ча декабре кхаччалца Дерригдунен Машара Совето баьча тIахьехамагIа. Из хетадаьд Къулбехьен Вьетнам мукъаяккхара Къаман фронт вIашагIъелла 20 декабре ворхI шу дилара.

Дерригача дунен тIарча цIена дог-уйла долаш болча наха хаьдда бехке ю ВIашагIкхийттача Штатий империалистически агресси, хьахьокх турпалерча вьетнамски патриоташца шоай боевой солидарность хилар, хьадех Вьетнама Демократически Республикана акхача тайпара чуетта бомбаш соцаелга. Дунен масе мIингера хоамаш ух США агрессена духьала протесташ хулча митингех, Вьетнама халкъа деналера къовсам хьаллоацаш хулча демонстрацех лаьна. Телеграфо керда-керда хоамаш лу Вьетнама деча новкъостала фонде гулдаьча ахчах, цунна медикаменташ, транспортни средстваш, кхыдола товараш кхухьийташ хиларах.

Укх деношка тайп-тайпарча мехкашкара итташ эзараш нах улицашка арабувл США агресси соцайтар духьа лоаттабеча къовсама долунгаш а кхайкадеш, тIема духьала йоккха демонстраци хилар Сидней Сайгона лаьрхIа австралийски тIема материалаш тIайотташ латтача районе. Цунна юкъе дакъа лаьцар болхлоша, студенташа, призывникий нанош, йижараша, вусалаша. Цар дIадийхар Вьетнамера тIом сов чехка соцабелгеи Вьетнамера австралийски бIунаш арадоахилгеи.

ВIашагIкхийттача Штаташта шоашта чухьа а эгIазал тIа-тIа чIоагIагIа гIотташ латт американски военщина зуламеча гIулакхашта духьала. ТIа-тIа дукхагIча американцашта дакъа лоац Вьетнаме цIий мехкаделга соцадар духьа лоаттабеча хьинарерча къовсаме. «ХIанззе е переговораш» яхача американски комитето хIанзе а 500.000 подпись гульный ДРВ-енеи Къулбехьен Вьетнам мукъаяккхара Къаман фронта низаштеи чуетта бомбаш соцаелга дIадехаш йолча петицена кIальоттае. Петицена кIал кулгаш яздаьраш юкъе ва воззаш вола негритянски лидер Мартин Лютер Кинг, боккхагIа болча профсоюза деятелех цаI Виктор Рейтер, кхыбола цIи хева американцаш.

Американски монополей хьашташ бахьан долаш цIий Iоахийта тигац американски кагирхоша. Мехкарча 20 университета студенташа президентага Джонсонага дахьийтача гуччахьарча письмо тIа язду: «Тхо Вьетнамерча тIема духьала да, оаха дIакхайкаду, нагахьа санна тхоаш Вьетнаме дIадига гIорте, эскаре гIулакх де даха оаха тугарг ца хилар».

США правительства эхь ца хетташ телхаду американскии дунеи общественносто дIадехараш, дIахо а тIема эскалаци яра тIайийраь из. Американски бIунаш ДРВ, Лаоса, Камбоджа территорешка чулахкара планаш кийчъеш латт Пентагоне.

Цаккха а деналах ца доаш ший мехкара интервенташ арахьовса лаьрхIа да вьетнамски халкъ. Цун оагIув хьаллоац дунен тIарча дуккхача адамаша. Шоай вьетнамски доттагIий морально - политически гIулакхашта хьаллоацаши царна масе оагIорахьара новкъостал деш я Советски Союзаи кхыдола социалистически мехкаши. Къовсам лоаттабеш йолча Вьетнамацарча солидарноста дунен халкъашта юкъерча кIиран деношка йоккхий митингаш хул Советски Мехка дуккхача городашка. Советски наха йоккхача эгIазалца бехке бу турпалерча халкъа духьала къиза тIом лоаттабеш бола американски варвараш. Тхо хьоца да, турпала мохк, йоах тахан лаьттан тIарча цIена дог-уйла долаш мел болча наха.

ГРЕЦЕ АЬТТУВ ЦА БОАЛАШ ЙИСА КОНТРПЕРЕВОРОТ

ДIадахача кIирагIа йоккхий событеш хиннай Греце Мехка тIема-фашистски диктатура террористически режим кач а елла. Греце баха дуккха нах шийна духьалбаьхаб хунто. Мехка чухьарча духьаленон дунен общественносто хунта хоадамболлаш бехке еш хиларои геттара хийраьяккхай режим. Цу хьалашка юхедиса сий а ший ца дойтар духьа контрпереворот е лаьрхIар короля Константина.

Шоай махулла иза цунга дайта гIерташ дар тIема хунта авантюристически политико НАТО бухъяккхар кхераш хинна ВIашагIкхийттача Штатий доал ду гIолараш а. Нагахьа санна короля аьттув боале цо, хIанзарча режима реакционность метта а лоаттаеш, цунна цхьана цунна чIоаггIа «респектабельность» ергхиларга а Малхбузенна дукхагIа мегаргйолаш из ергхиларга а догдоахаш бар Вашингтоне.

13-ча декабре хьалхаваьлар король Константин. Цунна тешаме долча Централни Греце эскара доакъоша мятеж гIоттайир. Ультимативни формехьа короля хьадийхар хунто Iаьдал шийна хьахецилга. Кхыметтел Гаруфалиас керте вола керда правительство вIашагIйоллараx дола хоамаш а арадаьлар. ВIашагIкхийттача Штаташа цу сахьате тIема кийчдаь дIаоттадина 6-гIа Среднеземноморски флот.

Цу юкъа тIоа сагача санна сиха дегIаухар событеш. Хунто хоадамболлаш долча гIулакхашца жоп делар мятежа. Эскара дукхагIа долча доакъоша король хьаллаца тиганзар. ШоллагIча дийнахьа долла хIама чакхдаьлар. Мятежа кулгалхой 3-ча пехотни корпуса командир а 20-ча танкови дивизе штаба начальники цун командири а лийцар. Король ший самолетаца ший дезал а тIехьа ведда Итале вахар.

Грецерча контрпереворота аьттув баланзар. Цхьабакъда, из дов мичча бесса хаьдадале а, тIема хунта политически гIулакхашта хийрайоаккхилга кхы а дукхагIа чIоагIделар.

«АРМЕЛА ПЛАН»ТIАЭЦ НАТО СОВЕТО

«НАТО хIанзарча хьалашца тархъяра план» оалаш йола «Армела план» тIаэцарца 12-ча декабре чакхъяьлар НАТО совета аргIанара сесси. Массаза а санна, совета сесси хилале хьалхагIа хилар «керда стратегически концепци» — итт шу совгIа ха хьалхагIа денз йолаш хьайоагIача «чIоагIа бекхам бара стратеге» эргаш йола «говзача жопа» стратеги. Цунна дувзаденна кхыча мехкий кепайоалоно яздора Атлантически блока «оборонни стратегена юкъе овлангара хувцамаш» хиларах.

Сендухьа хинна а маIан малагIа долаш а да уж хувцамаш?

Атлантически заправилашта сагоагIа йолча хана гуттьелар НАТО Совет. Сесси хилале кIеззига хьалхагIа халла вIаштIехьдаьлар НАТО шин члена — Грецеи Турцеи юкъе тIом хьоабара кхерам болаш хинна кипрески дов дужале. Тоъал доккхача даькъе НАТО-га гIоллара тIема декхараш бахьан долаш английски стерлингий фунта девальваци яр блока вож членаш оарцагIбоахаш гургал тохар дар. Цхьабакъда, уж кризиски гIулакхаш дац НАТО вашингтонски даьша керттера йоакхо еш дараш. Европейски мехкаш Вашингтона агрессивни планашта карадерзалара вIашагIъелла Атлантически блок Советски Союза «агрессивни да» яхаш долча аьлдиташ тIа латташ яр. ХIанз, цу фаьлгех цхьаккха а ца тешача хана, тIа-тIа халагIа хул атлантически союзникаш американски гIудалкхах бежа лоаттабе. НАТО тIема организацена юкъера дIаяьннай Франци. ВIашагIкхийттача Штаташта раьза боацаши шекбаьннеи ба блока вож членаш а.

НАТО совета хIанзарча сессена хьалхашка лаьтта декхар, «Гардиан» яхача английски газето яздечох, «70-ча шерашка НАТО эшилга бакъдар» дар. Ассошиэйтед Пресса корреспондента «дипломатерех тардала гIертареи даькъера хала упражненеш» я аьлар сессерча дискуссех. «США паччахьалкхен секретарь Раски союз йохара новкъарле е безах бола кхыбараши, — яздора цу корреспондента, — шоай тарлуш мел дар де хьожаргба кхы а цхьадола мехкаш шийна тIехьадаха могаргдолаш вола де Голль цIеппенна юкъера дIавалара новкъарле яр духьа».

Цу халача упражненей результат а хиина дIаэттар «Армела план» а. НАТО эшаш хилар цу компромиссий документа тIа бакъду цу тIема блоко дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара доккха новкъостал де тарлу яхаш. КIезига дувцац цу тIа «машарца безам» хиларах, керттера проблемаш къоастаярга бода никъ лахарах. Цунца цхьана «Армела плана» тIа а НАТО эггара хьалхарча аргIанара декхар «агресси юхатохара» тIема ина хьаллоаттабелга да яхаш йола пункт.

ХIанз, оборона министрий решенешкара гуш мадарра, йоаца «агресси» «низ болча бекхамца» а ца тохаш, «говзача жопаца» юхатоха базам болаш бале а, гIулакха корта цунца хувцалуш бац. Цунна а европейски мехкаш шоай тIема планашта карадерзадара торонаш шоашка йита гIерт ВIашагIкхийтта Штаташ.

Америка политикана мегаш я оборона министрий цхьаькха решени а — НАТО цхьадолча мехкий тIема кемаех латташи американески адмирала Холмса мукъагIа хургдолаши дола «массазареи лакхамобильнии» тIемафорда низаш Атлантике вIашагIдохкара хьакъехьа. ВIашагIтеха эскадра дуккхача оагIорахьарча ядерни низий планаца «юкъа цхьаккха хIама долаш яц» яхаш атлантически кулгалхой къаьлой а, мадарра аьлча, «ВIашагIъяйнача командаштен» «вIашагIтехача командаеи» юкъе сел йоккха юкъ а яллац, хIаьта миччахана а цкъа ядерни герз тIаIатта эсминцаш цу эскадрана юкъе йоагIаре мичай аьнна тешам хила йиш йолаш дац.

(Йистедоалар 4-ча оагIо тIа).

КЪОНАБАРИЙ ОАЗАШ

Укх бетта 20—21-ча деношка болх беш хургья Нохч-ГӀалгӀай писателий союза правлене вӀашагӀъелла къонача писателий республикански семинар-совещани. Цига дувцаргда вай республика къоначa прозаикий а поэтий а кхолламах, уж мишта творчески дегӀабоагӀа, белгалдоахаргда цар язъеча произведенешцара кхоачамбоацараш. «ХӀанзарча ханара декхар» яхача темах гӀалгӀай меттала доклад ергья писатела Ведзижев Ахьмада, нохчий меттала Музаев Нурдина.

Къоначa писателашта хьалхашка къамаьлаш дергда вай республика поэташа, прозаикаша.

Юсап ЧАХКИЕВ.

СИЙРДА МАЛХ

Укх дунеина керда заме,
Нийсхон зама Ӏа йийллар.
Адамашта сийрда кӀерам
Эггара хьалха Ӏа сегар.
Малхбоалехьа, малхбузехьа
ДӀахьачай хьа зӀанараш.
Массанахьа хьона тӀеххьа
ДоагӀаргда-кха адамеш.

Кортамукъал йийхка гӀабеш
Пархке тедаш, дохадеш,
Да пергӀатех хьийга халкъаш
Колоней «дый» леяхабеш.

Со тешаш ва сай дагахьа
Революце сийрда малх
Вай мехка мо массанахьа
Кхоана хьожаргхиларах!

Хадижат УЖАХОВА.

КАВКАЗА ЛОАМАШ

Барттайна дезал тарбеш,
Белажах теха белаж,
Латт ше, Кавказа лоамаш,
Шоай меттара ца доалаш.

Шун хозленца дег гӀездувла,
Бера ха ваш дагахувла.
Набарах а шун сибат
Каст-каста духьалъуотт,

Шераш чӀоагӀа сиха уд,
Са юхьа тӀа харшаш дут.
Ше массаза къона латт,
Цудухь са са шуца латт.

Хьеж со шуга безаме,
Цӏанкха йовргьац шун хозне,
Оаш са бӀарграш хеза хьест,
Дег чура цӀий сихагӀ кхест.

Лида ЦЕЧОЕВА.

ТХОГАХЬА БӀАЬСТИ ЕРА

Баьццара ферташ дӀа-са тайса,
Маьлха зӀанараша дуне хьест.
Тоатолг доагӀа уллаш масса,
БӀена гонахь чӀагарг кхест.

Тамашийна басарашца
къоарзъяь
Маьлхо бола аре юлл.
БӀаьсти, Ӏа са Даьхе хозъяьй,
БӀаьсти, са са хьога улл.

КӀай, баьццара шифонаш
техка,
Нускал санна, гаьнаш латт.
Цу эхь дайнача михагӀ
къахке
БӀаргаш цар Ӏолехк лаьтта.

Масса тайпара иллешца бекаш
Дувхарца тоабениаб даьй
моха.
Тхогахь енай бӀаьсти лепаш
Йохаьй цо са, тувлаьй.

Ӏалчхан КОСТОЕВ.

«ГӀАТТА ХЬО, СА СТИХ!»

(ПЛИЕВ МАХЬМАД-САӀИДА СТИХОТВОРЕНЕШ)

Плиев Махьмад-СаӀида художественни йоазонаш тоъал довзаш да. Каст-каста кепаетт къоначa йоазонхочун произведенеш — стихаш, поэмаш, дувцараш «Лоаман Ӏуйре» альманаха, «Сердало» газета оагӀонаш тӀа кхайкаю уж радио, телевидене гӀолла. ХӀаьта 1966 шера Нохч-ГӀалгӀай книжни издательстве арадаьннад цун «Матрос» аьнна цӀи а йолаш берий дувцарий зӀамига книжка. 1968 шера арадаккха кийчдеш да цун шоллагӀа книжка а — стихай сборник.

Шийна поэтически программа кхайкаеш язъяьча «ГӀатта хьо, са стих!» яхача стихотворене тӀа, мехка гӀолла дӀа-юха а додаш, шийна халкъа фу эш хьожаш лелача оалхазарца нийсду Плиев Махьмад-СаӀида шийна илли. Халкъа хьашташ, замано дӀатехар кхоачашде деккарийла ву ше поэта, хӀана аьлча цун оаз —

Са лоамех дух дувлаш доагӀа
Из къаьга шовда ше санна,
Къоначa дег тӀар хьайоагӀа,
Са заман бека мерз хинна.

Аллха хозача стихашца хьакхелла иллеш аларах далац поэта декхар. Даим халкъаца ваха, цун дагар хила карагӀдалар да поэта керттерча даьккъе эшаш дар. Шийна даьхе, шийна халкъ бахьан дунен чухь вахар а, къувсар а, адамий ираз, гӀайгӀа-бала кхайкабар, наха юкъе дикагӀдархозагӀлар доаржадар, шийна вежарий, шийна йижарий хьашташ бахьан вахар — цу дерригнех а латт поэта декхараш, хӀаьта уж массе а, цаӀ хьакъоастадаь, вож юхатта йиш йоацаш, вӀаший дувзаденна, вӀаший кхотаденна а да.

Иштта кхетаду Плиев Махьмад-СаӀида (цун стихай къайлагӀарча маӀанга дилача) шийна поэтически декхараш. Адамий ираз бахьан вала а, ваха а кийча вола саг ва къоначa поэта кхолламa лирически турпал. Цу даькъе чӀоагӀа хьокхаме хет сона «Са кӀайвалар» яха стихотворени:

Са кӀайвалар, хьа кӀайвалар,
«Новкъост», вӀаши тара дац.
Даьтта хица цхьан кхеккарах
ВӀашагӀъийна моттиг яц.
Хьо кӀайвеннав сутараьнна
Даим юстар хьежандаь,
Меца бӀарграш чоал а даьнна,
Яккха хӀамилг лехандаь.
Со кӀайвеннав вахар кхоллаш
Нийсархошна воагандаь,
Заман даим хьалха волаш,

КӀаьд ца луш се уваандаь...

Вай вахар чухь хоздар бӀаргдайча гӀадвола поэт. хӀаьта ийрчадар нийсделча, цох цатоам а хул цунна. Иштта, чӀоагӀа хоза хет поэта кхоаненах дог гийша, сердалонга кхача лерхӀаш, тахан дешаш йола лоаман йоӀ бӀаргаейча. ХӀаьта ше санна, вай а гӀаддахар лоаш, шийна могачох, вайна хьалхашка хестаду цо шийна бӀаргаденна хоза сурт:

Уж йӀаьха кӀажараш
Цу малхо лепаеш,
Доагача бӀаргаша
Хийла да хьегавеш,
Чиллана дувхарца
Теник мо хозъенна
Дешаш я лоаман йоӀ,
Кхоаненах бӀубенна.
(«Хьажал, из мишта йода!»).

Ховш долча бесса, поэтически жанрашта юкъе хозахета лархӀац философски лирика эггара халагӀчарех. Плиев Махьмад-СаӀида а язъю шийна тайпара, кхыча поэтий стихашца тувлае йиш йоаца, философски стихаш. Уж тайпа йола цун стихаш цкъаза, вайнаьха къоалой дош санна, лоацен кӀоаргеа хул. Царех цаӀ йоалаергья вай укхаза:

Даьсса бӀар Ӏа ловзадарах
ТӀум чуӀайна диза моттиг йий?
Е из вь чу кхехкадарах
Даьтта тӀадам цунах
къастаргбий?

Иштта мара корта боацчох
ТӀехьле хургьяр даьнна моттиг яц.
Михах етта йолча ворлах
Муша гали цӀаккха дузаргдац.

Шийна ходенна вахара маӀан нахага дӀаккхайкадарал совгӀа, шийна цох моттар дӀаала а, цун мах бе а гӀерт поэт. ХӀаьта ала деза, ше лерхӀар дикка карагӀа довл поэта.

Цхьабакъда, эггара дикагӀа ка яьннай Плиев Махьмад-СаӀида граждански достам бола стихаш язъе. Цу тайпара йола стихаш кӀоаргагӀа маӀан долаш а, шаьрагӀа ехалуш а я поэта. 1965 шера «Лоаман Ӏуйре» альманаха 2-ча номера тӀа арояьлар Махьмад-СаӀида ши стихотворени «Са къам», «ГӀовтта, адамаш!». Фашисташа адамашка кхачийта Ӏазап дагадохийташ, вай хана тӀом хьеберашта дуxьал чӀоагӀа дош оалаш язъяьй «ГӀовтта, адамаш!» яха стихотворени:

Фашизмо даьр гойта йиш хилча,
Буш миссел адам гӀоттаргдар,
Кагий бийргаш къамаргех хьерчаш
Ноаношта дегӀал тӀеӀаргдар,
Когаш-кулгаш шоай дай тӀабехаш,
Кхувсалуш лаьтта ухкаргдар,
БӀаргий синош, шоай бӀаргаш
лехаш,
Дуне готденна хьувзаргдар.

Стихотворени-м цкъаза поэта шийна болча тоамa а язъю. Цхьабакъда «ГӀовтта, адамаш!» яхар санна йола стихотворени язъе йиш яц хозахета, шийна болча тоама-сакъердама. Хьаштдале, кхы а чӀоагӀагӀа ала йиш я цу стихаех. «Ше форд» хиллал фашисташа мохкадаь цӀии, дерригa а шийна пхьанашкара хьаухаш санна, дегӀ лазаш ца хилча; «кӀай форд» хиллал адамий бӀаргех Ӏоиха хий, дерригa я шийна бӀаргашкара Ӏоихача санна, дог делхаш ца хилча, язлургьяцар уж тайпа стихаш.

Плиев Махьмад-СаӀида йоазонех лаьна дукха дувца йиш яр. ХӀана аьлча цу поэта ше а тӀагӀертта уйла ю вахара, дунен лоаттамах, адамий гӀулаккхех, цар хетамий, хӀаьта шийна дагардар, шийца цхьана вайга а уйла ейтаи, вайна хьадувца а хов цунна.

Цхьабакъда, вай къамаьл диза хургдацар, нагахьа санна Плиев Махьмад-СаӀида кхоллама чухь сайна гучаьнна цхьадола айпаш а вай белгал ца дича. Иштта, поэта стих цкъаза чулоацам кӀеанга болаши поэтически говзалга дилача башха маьхе йоацаши хул. Масала, «Из бовргбоаца малх ба» яхеи «Цудухьа хестаю аз парти» яхеи стихотворенеш плаката тӀа язъяьча лозунгий хьисапе, газета тӀахьехамашта тарра а айенна я. ЛоврхӀамерча темашта — парте теманеи В. И. Ленина образаи хетаяь уж яле а, художественни маӀан миска да цар. Дукххача поэташа дукхаза йийца йола уж сийлахьлакха темаш кхайккае керда, ховха образаш шийна дешаш корадаьлац поэта. «Из бовргбоаца малх ба яхача стихотворене тӀа цӀаьхха гуча-м эхь, башха маьхе ене а, керда образ (Ленин — «нийсхон дӀоагӀа»), бакъда кхыча стихотворенешка а из образ массехказа йоалаярах, цун мах а бев. Иштта, «Айде пелаш!» яхача стихотворене тӀа «нийсхон дӀоагӀа»—«Революцен ала» ба, хӀаьта «Даьхе» яхача стихотворене тӀа «Нийсхон дӀоагӀа» — даьхе я.

«Шира зама» яхача стихотворене тӀара «Халкъо хӀанз салоӀ» яха мугӀ кхеталуш бац.

Цул совгӀа, Плиев Махьмад-СаӀида цхьайолча стихотворенешта юкъе дешаш грамматически харцахьа вӀашагӀтеха моттигаш а нийслу. Иштта, «Наьнага» яхача стихотворена тӀа «Хало Ӏа лайна» аьннад «Ӏа лайна хало» ала дезача; «ГӀатта хьо, са стих», яхача дикача стихотворене тӀа «Ма ерза хьо мух бийрзачахь» аьнна, нийсса, гӀалгӀай меттала доагӀача бесса ала дезача харцахьа духхьал ритм тоаяр духьа «Ма ерза бийрзачахь хьо мух» аьннад.

Уж гӀалаташ мелла лоархӀаме даle а, тоаде йиш йоацачарех дац. Уж ца хилийта йиш я, поэта шийна стихаш тӀа теркамегӀа болх бойя. Цун дикагӀйолча стихаша из хьа а хьекхад.

Хьасан БАЛАЕВ

ГӀАЛГӀАЙ ЙОӀАГА

Нагахь са дегага Ӏа хаттар
дича:
Сатем хӀана байнаб хьа?
Нагахь са дегага Ӏа хаттар
дича:
Сел гӀийла хӀана дей хьо?

Жоп лургдар цо хьога:
Ва хьо дукха эзаш, гӀалгӀай йоӀ
Де новкъостал дац цунна сага
Хьо цаӀ йоацачун, гӀалгӀай
йоӀ.

Шовдан денара тара леста
Хьа хоза оаз хезача,
Хьоцар безам дагабеха
Уйлаш, уйлаш еш со ва.

ХӀама яйра хьо сона бӀарга
Селла чӀоагӀа дега езалуш?
Сом ва хьежаш Ӏа аларга:
Ма хилалахь саготлуш

Сайре йоагӀе, Ӏуйре йоагӀе
Вахар сона къахьа да.
Нагахь сога аьда йоагӀе
Ӏа мел яхар хьона да.

Безе лургба бӀайха безам,
Лургда дезе докхха дог.
Лургба эше меллагӀа тешам,
Хьох со чӀоагӀа хьаг.

Махьмад-СаӀид ПЛИЕВ.

ЯХАРГДАЦ ЮРТО

Аз тахан лаьтта тӀехига аьха
Дукъаргдац сухо беркате
кхаш.
Велар ер духхьал шийна сина
ваьха,
Яхаргдац юрто сох козам
беш.

Аз хӀара гӀа лева бӀаргаца
бисте,
Тарзаца аьа оттабу ког.
Со цӀаккха кхестац берзашта
йисте,
Чувожар кхераш тувсалац
дог.

Е маьлхах лечкъаш теӀац со
Ӏийне.
Михага моршийт аз къона бос.
Сай наькъа лар гӀерт
дизашца дийнъе.
Кхайкача Даьхе сов масса
вос.

Хов сона селхан сай ираз
доаккхаш
Мел дукха мийхкаъ къонахий
цӀий.
Цар цӀеца биллаь никъ
йирча боаккхаш
Со тахан вахе, шей са мах
бий?

Элтацаш къаьгай со нанас
ваьча.
Лаpа йохош яхай боадонах
вий.
Чам болча сомий беш йоал
вай кхача.
Вай мехкал хозагӀ мокх
лаьтта бий!

Сай цӀа аз дийрхӀад иибола
Даьхе.
Барттайна дезал — вай
доккха халкъ!
Йиш йий са тӀаккха се
хьалха ваха?
Со царех хале са вахар лакъ.

Аз тахан лаьтта тӀехига аьха
Дукъаргдац сухо беркате
кхаш.
Велар ер духхьал шийна
сина ваьха,
Яхаргдац юрто сох кодам беш.

Лемка ГАМБОТОВА.

НАЬНАЦАРА БЕЗАМ

ЯгӀа со хьона мархӀа хьаьоча,
Мел агӀаргья сона хац.
ХӀама ух сахьте хьа юхь мара,
Гоннахьа ихы хӀама гуш
дац.

Дукха хе яц хьа кулг бе делла,
Хьона алапаш Ӏемадеш со
яьлла,
Ӏемалургдий сона къаьлча,
яхаш,
ГӀайгӀанца хьо сога йийла.

Халахет дега , хьа вахар ца
хинна,
Тахан тха дар санна ираэ.
Юхайоалаергьяр аз хьа къонал-
нана,
Юхайоалае сайна могаре.
Фу хургда дега ихоачарагӀа,
Бочача низ болча хьа кулгал.
Хургда аьлча а тешаргьяц со
ДукхагӀа дезаш хӀама, хьа
дегал

Хьама тӀа гӀелла кулг хьекхаш,
Со гӀерт хобаденна мугӀараш
нийсде
ГӀерт кӀоаргача хьа дег чу
хьежаш
Ӏа мел лайна гӀайгӀа зе.
Асара кӀайдаь зиза санна,
Хьа хьажа тӀа улл кӀай кӀезиг.
Аз къоанала гаьна йоанихаргья
хьо
Хьада, нани, сога хьай кулг.

Киева центральни магистраль — Крещатик.

Ю. Мосенжника сурт.
ТАСС фотохроника.

ЭЛЬДАРОВО. 60 ДИ

КЪОВСАМ БОЛАБУ ГОРНОГАЗОСПАСАТЕЛАША

ХӀанз болх бе аргӀа кхаьчай Социалистически Къахьегама Турпала Иван Денисович Олейникова кулгалдеча горногазоспасателий коллективага.

6-ча декабре малхбоалехьара мух хьекхар. Боккхача мехкдаьтта кӀежо юстара теттар селхан а тӀехьа турбореактивни установкаш тӀалаьтта моттигаш. Цо каехкавлийтанзар наьха. Ала баьнна цӀера бӀоагӀа бацар. Цхьабакъда, кхерами бехктоккхами тӀаӀа боккхагӀа хилар: юха а цӀаьхха дага а доацаш цӀа йоалий з мича хов. Ӏалаьмате халача хьалашка мегаргйоацаш мел йола арматура дӀа а яьккха кердаяр оттае езар.

ГӀулакха тӀабийгвар инженераш Корниленко Михаили Яковлев Владимири. Дукха низаш хьинари йишар говнаш хьадастара. Массехказза арабийлар уж урагӀъухача мехкдаьттанеи газаи юкъера, салоӀар, юха а татаца мехкдаьтта урагӀъухача скважинана юхе дӀатӀаухар. Турбай говнаш хьакъоастадир, трактораца лаьттагӀара хьал а даьха, майдан тӀара дӀахо токхадир уж. ХӀаьта шоай моттиге уж дӀаоттаден задвижкаш чӀоагӀъен кхы вӀаштӀехьа а ца даьнна, иштта дисар: сов низ болаш яр кӀеж.

ТӀаккха колонни шланцах аьшка загалаш хьал а даьха, дӀаяккха — йожае лаьрхӀар пайдана йоацача яьна оборудовани, вӀашагӀъелла каптажа устройство цун метте дӀа а оттаергйолаш.

— ДӀадолале, кӀантий,— команда елар И. Д. Олейникова.

Скважинана гаргаболабелар горногазоспасательни часта штаба инженераш Чаплыгин Михаили Горшенев Дмитрийи. Дукха ха ялалехьа цар когаметта дӀаеттар Арутюняни Леви Вакулин Анатолийи. Ши сахьат ха йоалача юкъа, хӀара 10—15 минут массаза йоал, шишша хуаца а луш. ши загал хьалбаьккхар юхебиса хиннача ялхнех. ДӀадоладаь тӀулакх дӀачакхдаккха аьттув балацзар.

ШоллагӀча дийнахьа цахаддаш ӀотӀаделхача мехкдаьттана кӀалбиь загал хьалбоаккхаш пхи сахьат гаргга ха яйра. ХӀаьта юхебиса цаӀ хьалбоаккхаш дӀаяхар цхьа сахьати шовзткъа минути ха: хир телхадар, температура сов лакха хиларах металл «деттадар». ХӀаьта а, аьттув боацачеи кхерамечеи хьал тӀа шоаш хиннаболлашехьа а, балийна баьнна загал дӀабаьккхар.

Цул хьалхагӀа аьшка мушашца оза аьнна кулгашца лелаеча лебедкашта дӀатӀайихьяр арматура, мехкдаьтта кӀежо из хьаэккхийтаргйоацаши цунах хьаштдовцар хургдоацаши бола болх бар духьа. Цул тӀехьагӀа лаьтта Ӏоехкар ардакхаш. Роликах чакх а баьккха муш тессар оборудоване лакхерча даькъах. ХьагӀаэттар эггара саготагӀа йола минуташ. Шоай коллегаш а санна къаьстта шоай тайпара Ӏаьржа костюмаш гӀаювхаш хиннача Корниленко Михаилеи Чаплыгин Михаилеи мушаш дӀачӀоагӀ а даь, скобаш хьаьккхар. Кулга оамалагӀа трактораста команда елар Иван Денисовича Олейникова: «ДӀалалла». Муш ээар, тӀаккха кӀал Ӏоехка яьдача арлакхаш тӀа Ӏоежар арматура. Скважина чура нийсса урагӀйолаелар кӀеж.

Юххье мӀарах Ӏоуллаш болата каптаж а йолаш йола подъемни кран скважинана гаргагӀертар. Скважина гонахьа мел дола хӀама боkъонца вӀаштӀехьа дий хьежар, кхестабеча берда гӀа хьалхагӀе а дӀаоттадир загалаш. Массава а кийчвенна латтар. Белггала хоза денадар ди — йийкха йолаш дӀайха. Халахете я, кастказта шийна лостам хувцаш хьийкхача михо дӀа-юха лестадеш дерзагӀо ӀотӀайийлхача мехкдаьтто гобаьккха йоккха моттиг йошаьяр, хӀаьта бӀехьяьчен газ йолчен зоне болх бе йиш йолаш дац. Иштта дайра ди. Скважина юхера йолла хӀама кхерам тӀабоагӀаргбоацача моттиге дӀайихьар...

БОЛАТА ЮКЪЕЕЛЛАЙ КӀЕЖ

Ӏуйре. Дохк эттар довкъашкен бердашкен — ткъо метр гаьнара цхьаккха хӀама бӀаргагац. Шиитта сахьат доалаш кор даьккхача миссел моттиг сийрдаьлар. ХӀара минутах пайда эца беза. УрагӀъухача кӀежа гарга мишта югаргья техника? Газ а ваш ма дий цитара фо, сийг цийккхача цӀи яла ма таралой тракторах. Кхеташи сакхувши хиларо кӀалхардаьхар: 25 тонн мухь айлуш йоландаь КП-25 оалаш йолча подъемниках боалла аьшка муш скважинана 80 метр гаьна а яьккха дӀаоттаяь латтача трактора подъемника лебедка мушах дӀатессар.

Цул тӀехьагӀа горногазоспасателаши хӀаьта царна гӀехьа пожарнеши юха а скважина тӀаболабелар. Водитела Пархоменко Михаила. КП-25 яха кран лоралуш йига скважинана юхе дӀа а оттаяь, двигатель цу сахьате дӀайоайир. Пожарнеша цӀаккха а ца социйташ хий деттар цунна. Ткъаь бӀоагӀа чура хий тӀадоладелар крана роликаштеи газамехкдаьтта кӀежаи, уж шел а еш.

Эггара бехктоккхамегӀеи кхерамегӀеи бола болх бе йолаелар бригада — гуччахьа етта кӀеж соцаяра. Крановщика шорттига—цхьаьнца сантиметр йохийташ Ӏочуйохийтар герметизаци еш йола кхо тонн еза устройство. ТӀагӀоллa дӀабода муш дӀаувзача къаьстта кийчъяьча роликий а кулгашца лелаеча шин лебедка а новкъосталца каптаж тӀаувза болабелар. Колонни фланцана из гаргакхаьчача хана вӀашагӀийнача газеи мехкдаьттаи кера паркхаш дӀадаьржар массе оагӀорахьа. Цу юкъе лаьтта нах тӀехьашкахьа юха лийлхар. Лебедкай бердаша кхы а массехк го баьккхачул тӀехьагӀа ялх гов долаш йола каптаж яха а яха фланцана «ӀотӀахайра». Превентера чу гӀолла «урагӀдоладелар мехкдаьтта. Елакъажар даьлар мехкдаьтта тӀамийкха Ӏаьржъяьча юхьмараш тӀа. Тамаш а яц, мел къахьийгад цар скважина тӀехенах «тоссабала» гӀерташ.

Колонна йолчахьа ӀокӀалваьлар массехк саг, царна юкъе М. Чаплыгин, Д. Горшенев, Л. Арутюняни, А. Вакулин. Цига гонга гӀолла доагӀаш мехкдаьтта, цахаддаш тӀаделхаш искусственни догӀа, цӀаккха а ца соцаш лерга цӀана боаттӀабе санна чӀоагӀа тата да. Юххера а дӀоагӀаца дӀатӀахьовзаяь яьлар тӀеххьара фент. Каптирующи устройство чӀоагӀа «ягӀар» фланца тӀа. Эггара халагӀа бола, геттара човлхане болх цхьан сахьатаи ах сахьатаи баьбаьккхар. Из дар бокъонца доладенал.

Массехк минута кердача фега садаккха аьнна Иван Денисович Олейников мехкдаьтта догӀанна кӀалхара хьаараваьннача хана дег тӀара даькъала вийцар из толамца, скважина юхе мел хиннача барташ даьхар цунна.

Мехкдаьтта кӀоага чу дӀачуухаргдолаш сарале турбай кхо гов хеттар каптажах.

Бийсанна прожектора сердалонагӀа, мехкдаьтта доахача Эльдаровски участка начальника Е. Даньльца кулгалца, вож кхо гов трапной установкана тӀадолхача наькъех дӀахотта болабелар «Грознефта» промысловикаш. Патрубкаш кийчъе, угольникаш оттэе йийзар. ХӀаьта когашта кӀал латтар Ӏоиха мехкдаьтта, хотта. Бийсанна шийттанел тӀехьагӀа сахьат доалаш долла хӀама даь даьлар.

10-гӀа декабрь. Дохк доалла, безаме йоаца Ӏуйре. Цхьабакъда, горногазоспасателаш хӀанзле а духьалъотта кийчбенна латт. БархӀ дюйм йола еза задвижка фу хьала тӀа я хьежар. Кранаца скважинана йистте дӀатӀайихьяр из. ДӀаболабелар тӀеххьара тӀом. Мора бесара йӀайха коачал юхьмараш тӀа етталора. хӀаьта наха из теркалъяцар, превентера загалашта тӀанийсйора фланец. Атта дацар из долла хӀама де. Цхьабакъда, тӀеххьара духьале эшайир. Фенташ тӀачӀоагӀйир. Задвижка штурвал кхестае болабелар. КӀеж тӀа-тӀа лаьгӀлуш йоагӀар, юххера а сецар. Тата дижар. Цул тӀехьагӀа сатийнача хьалашка тӀерча фланца тӀа оттабир ши дюйм йола задвижка йоалла кхестабу берда.

* * *

КӀеж соцаяьй. Майрачар бе къайлар Ӏалама низ. ВӀалла дукха ха а йоацаш вулкана кратера чура санна увааре ала урагӀъихача а хӀаьта цул тӀехьагӀа боккхача низаца лаьтта кӀалхара мехкдаьттеи гази аракхийсача а моттиге хӀанз сатем эттар. Мехкдаьтта низ бола тоатол «Горскнефта» промысловикаша кхаь дени кхаь буси хьалъяьча трапной установке чулоцтадир турбай кхаь говна чугӀолла. Скважина тӀа урагӀъяхар болата арматура. Манометра тӀара давлени — 140 атмосфер. ХӀаьта газ бер чу гӀолла дӀа ца яржийтар а цунга зе ца дайтар а духьа цунах ала баькхар. ТӀехьагӀа пайда эцаргба газах.

ЯлхайттагӀча дийнахьа иштта чакхбаьлар нийссара боаца цӀера бӀоагӀацарен гуччахьа мехкдаьтто йийттача кӀежацеи лаьтта тӀом. Шоай са ца кходеш къахьийтар эггара кхерамегӀча участкашка хиннача коммунисташеи комсомольцашеи.

Совдар ца дувцаш ала йиш йолаш да, Эльдарове массане а цхьатаррa турпалал гайтар аьна. Котбаьлар денал долеи майрей нах.

Сийи хоастами хилба шоана, советски турпалаш!

Г. ЕРШОВ.

(«Грозненский рабочий» газета тӀара).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Дуне цхьан кӀирагӀа

(Йистедоалар. Доладур 3-ча оагӀо тӀа).

НАТО совета сесси решенеша хьахьокх ВӀашагӀкхийтта Штаташ дӀаю а шийна союзникашта кхераме агрессивни политика качйолла гӀерташ хилар.

ЙЕМЕНЕРА ХЬАЛ

Укх тӀеххьарча кӀирашка Йеменера хьал дикка кхохкаденнад. Империалисташи царца айхха дувзаденна дола моттигера реакционни низаши кхы цӀаькха а гӀертар республикански стройна хӀама тохеи манархисташа Йемена столица — город Сана хьалоацилга Ӏалашдеи. Египетски бӀунаш Йеменера арадахарах шоаш лерхӀар кхоачашдара пайда эца дага хиннабар республика моастагӀий.

Йеменера антиреспубликански низаш чӀоагӀдара из ха харжар иштта дувзаденна дар юххьанца 9-ча декабре гулъе лаьрхӀа хиннача Ӏарбий пачхьалкхенашта керте латтарий совещанеца а. Цу совещане кхыча проблемашца цхьана дувца дезаш дар йеменски дош а. Республика моастагӀашa лерхӀар совещани дӀайолаялалехьа хоадамболлаш дола толамаш даха а шоай позицеш чӀоагӀъе а.

Монархисташтем гӀайттача племенаштеи новкъостала яхийтар европейски наемникий отрядаш. Сана яхача столицана юххе болабелар тӀом. ГӀайттача племенаша хоададир Щеча форда тӀарча Ходейда яхача портана а мехкарча кхыча районашца а Сана ювзайолийташ дола наькъаш. Мятежникий цхьацайолча группай, аьттув баьлар городал шийл чухьа йовла. тӀаккха дов столица улицашка латтар.

Цхьабакъда, хӀанз а хӀама хиланзар империализмои реакцеи хьийгача къих. Цар карт дийра. Республикански бӀунаша, халкъа ополчене отрядаша хьал а лоацаш, чӀоагӀа хӀама техар монархисташта.

Каирски газеташа, республикански герзашцарча низий толамех шоаш дувцаш, белгалдоахар Йемене бунт хьоаелга планах оттадаь а США центральни разведывательни управлене финансировани еш а хинна хилар.

Йеменски республика кулгалдеча деятелаша шоаш къамаьлаш деча моттигашка белгалдоах республикански строй йохаергйоацаш а мехкарча дерригача халкъо хьаллоацаш а хилар.

Г. ШИШКИН,
Г. ИВАНОВ,
А. СТУПАК.
(ТАСС).

Спортивни хоамаш

«Труд» ДСО республикански чемпионат йистеяла ши тур мара йисаяц.

Спорта мастера В. Дорошкевича хаьнал хьалха 12 парти ловзаь 9,5 очко яьккхай. Цунна тӀехьакхе могардолаш цхьаккха вац укх чемпионате. ХӀанз чемпионате шоллагӀа моттиг яккхара къовсам лоаттабеш ба яхье дакъа лоацараш. ЦхьайтталагӀа тур чакхъяьнначул тӀехьагӀа 6,5 очко йолаш ба спорта мастералла кандидат А. Хаити цхьоалагӀа разряд йола Г. Карандиеви.

Мастералла кандидата А. Хасанова 6 очко я нийс парти ловзаьчул тӀехьагӀа. ХӀаьта Богдановеи Райсененеи 5,5 очко я.

* * *

Ши тур ловзаь чакхъяьннай вай республика полуфинале а. Цига дакъа лоацаш ва ниэ болашагӀа вола 24 цхьоалагӀа разряд йола спортсмеи. ХӀанзле шишша очко яьккхай А. Мальсагова, Н. Шихарбиева, В. Жук-Триполитова.

И. ВЛАДИМИРОВ.

ХАОТТАМ

Тахан цхьайолча ханашка лоадам боацаш догӀаш а делхаш, морхаш йолаш ха латтаргья, малхбузехьара цхьаза лаьгӀа, тӀаккха гӀаьххьа мух хьекхаргба, температура республике гӀолла 0 градусагара 3 градус йӀовхалга кхоачаш, хӀаьта Грозне 0 градусагара 2 градус йӀовхалга кхоачаш хургья.

20-чеи 21-чеи декабре республике, юкъ-юкъе тӀера а ювлаш, морхаш хургья, цхьайолча ханашка догӀа а уваш лоа делхаргда, цхьаццанахьа дохк хургда, малхбузехьара цкъаза лаьгӀа, тӀаккха гӀаьххьа мух хьекхаргба. температура бийсанна 4—0 градус шелал а йолаш, дийнахьа 3 градус шелалгара 1 градус йӀовхалга а кхоачаш хургья.

Метеостанца.

ЛадувгӀа, хьажа

РАДИО

19 декабрь. 1967 шу. Шинара.

8.25 — Концерт. Гуржий иллеш. 8.45 — «Вахара къовсаме» яха передача. 16.05 — Къона тӀехье (гӀалгӀай меттала) 16.30 — Барттайнача дезале (гӀалгӀай меттала). 17.00 — Нохч-ГӀалгӀай иллеши ашараши. 17.30 — «Прогресси опыти» яха радиожурнал.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 декабрь. 1967 шу. Шинара.

18.00 — Берашта дола фильм. 18.15 — Телевизионни кердадараш (нохчий меттала). 18.30 — ГӀадвугаш я итогаш. Беседа (гӀалгӀай меттала). 18.45 — Шоана, кхалнах (текст эрсий меттала йоаккхаш я). 19.15 — Киножурнал. 19.25 — «Сайре». Кагирхой телевизионни клуб (нохчий меттала). 20.15 — Шоана, бераш! 20.30 — Телевизионни кердадараш. 20.45 — ВЧК 50 шу дизарга. «Биткъача ша тӀа гӀолла» яха художественни фильм.

20 декабрь, 1967 шу. Кхаьра.

18.00 — Берашта дола фильм. 18.15 — Телевизионни кердадараш. 18.30 — Вай долча хьоашалгӀа къона литератораш. 19.05 — Бакъдолчох даьккха фильм. 19.25 — Дунен мехкашта юкъе латтача хьалах дола къамаьл. 19.40 — Киножурнал. 19.50 — Шоана, бераш (Текст гӀалгӀай меттала йоаккх). 20.05 — ВЧК 50 шу дизарга. «Биткъача ша тӀа гӀолла» яха художественни фильм (шоллагӀа серя).

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гӀа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам.—3-39-11; бехктоккхама секретара—3-34-38; партийни вахареи, культураи, промышленности отделий—3-42-30; юрта боахамеи письмойи отделий—3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-38; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект, 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ02706. Заказ № 5933.